

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Problematické situace v období těhotenství a v prvním roce života
dítěte z pohledu muže

Problematic situations during pregnancy and a baby's first year
from the man's point of view

Vedoucí práce:

Mgr. Tereza Cimrmannová, Ph.D.

Autorka práce:

Henrieta Votíková

2012

Anotace

Bakalářská práce „Problematické situace v období těhotenství a v prvním roce života dítěte z pohledu muže“ se zabývá otázkou otcovství v zátěžových životních situacích. Cílem práce je vyhledání a pojmenování možných oblastí problému mužů, otců, souvisejících s těhotenstvím partnerky a prvním rokem života jejich právě narozeného dítěte. Na základě studia odborných zdrojů a šetření mezi otci bych ráda zjistila, zda naznačené problémy vůbec existují a pojmenovala je. Dílčím cílem je zjistit, do jaké míry jsou muži ochotni vyhledat odborné poradenství, které by jim při řešení vzniklých problému poskytlo podporu.

Annotation

My bachelor thesis „Problematic situations during pregnancy and a baby's first year from the man's point of view.“ deals with fatherhood during problematic and demanding situations in life. The goal of my work is to summarise and find out possible areas, during partners pregnancy and a baby's first year, which man and fathers consider difficult. I would like to find out, based on professional resources and investigation among fathers, whether or not this problematic situation exist and try to rightly name it and categorise it. Partial goal of my work is also to estimate if man would be willing to try and contact advisory services, which could give them valuable help and informations.

Klíčová slova

otcovství, maskulinita, rodiče, vývoj dítěte

Keywords

fatherhood, masculinity, parents, child development

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Henrieta Votíková

V Praze 13. 7. 2012

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování Mgr. Tereze Cimrmannové Ph.D. za trpělivost a cenné odborné rady.

Obsah

Úvod	7
1 Otec	9
1.1 Otcovská role.....	9
1.1.1 Otec živitel.....	11
1.1.2 Otec pečovatel.....	11
1.1.3 Otec jako blízký dítě	11
1.1.4 Otec vychovatel.....	12
1.1.5 Otec jako učitel	12
1.1.6 Maximální mužství otce.....	13
1.1.7 Role otce při výchově dítěte podle E. H. Eriksona.....	13
1.1.8 Nejednotnost názorů odborníků na roli otce. Kontrast s rolí mateřskou.....	14
1.1.9 Historická sonda	15
1.1.10 Aktivní otcovství	20
2 Změna životní situace páru v souvislosti s těhotenstvím partnerky a narozením dítěte.....	23
2.1 Vybrané aspekty utváření otcovské role	23
2.2 Možné problémy páru v rámci těhotenství	24
2.2.1 Syndrom „těhotného tatínka“ syndrom Couvade	25
2.3 Možné problémy v období prvního roku života dítěte.....	27
2.3.1 Stres, který provází obě období	28
2.4 Poskytované sociální služby v problematických situacích otců.....	29
2.4.1 Otec v sociální nouzi.....	29
2.4.2 Otec a nemoc	30
2.4.3 Otec žadatel o azyl	31
3 Šetření rizikových situací mezi otci.....	33
3.1 Přípravná fáze.....	33
3.1.1 Metody sběru dat	33
3.1.2 Charakteristika cílové skupiny	33
3.1.3 Cíl šetření.....	35

3.1.4 Hypotéza	35
3.2 Realizace šetření, tvorba dotazníku.....	36
3.2.1 Otázka č. 1.....	36
3.2.2 Otázka č. 2.....	37
3.2.3 Otázka č. 3	37
3.3 Zpracování výsledků a jejich interpretace.....	38
3.3.1 Období těhotenství.....	38
3.3.2 První rok života dítěte	41
3.3.3 Specializovaná poradna pro muže	45
3.3.4 Shrnutí šetření	46
Závěr	47
Seznam užitých zdrojů.....	48
Seznam příloh.....	50

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala po dlouhém zvažování a přemýšlení. Prvotní impuls k předloženému tématu vychází paradoxně z úvah a myšlenek, které mne provázeli v zaměstnání při práci zaměřené výlučně na potřeby žen. Začala jsem se postupně seznamovat a orientovat ve spletitosti směrů feminizmu. Od historie vzniku, postupně, krok po krůčku jsem procházela teoretické zázemí, jednotlivé teze, důvody a i závěry.

Narodili jsme se do kulturního prostředí provázeného odlišnostmi ve společenské definici maskulinity a femininity, nazývané ve feministické teorii gender. Gender může být vysvětlován jako podmíněný čistě biologicky, případně psychicky, můžeme jej vysvětlovat také jako sociálně konstruovanou maskulinitu a feminitu. Určitá konstrukce genderu je ale vždy zároveň zobecněním, které nemusí platit stejně pro celou společnost, a už vůbec ne v různých subkulturách dané společnosti. Feministická teorie zmiňuje dvojí povahu genderu, nejenom rozdílností mezi muži a ženami, ale také vztahem moci mužů a žen.

Souběžně se seznamováním se s různorodostí teorií v naší dnešní postmoderní společnosti charakterizované mnohoznačností, neurčitostí a nahodilostí jsem se z nedostatečně probádaného „teoretického nebe“ postupně navrátila na zem. Začala jsem uvažovat o jednotlivých lidech a odklonila jsem se od úvah o celku, nebo částech celku. Víc než na rozdíly jsem se začala orientovat na harmonii, popřípadě odstraňování problému a hledání harmonie i s akceptací jinakosti. V současné době pracuji s osobami bez domova, kde jsem konfrontována s hlubokou devastací osobnosti klientů, přetrháním sociálních vazeb a většinou neschopností zvládat složitost života v dnešní společnosti bez adekvátní podpory a někdy i kontroly. Myslím si, že problémy, které u klientů potkávám, mají své kořeny hluboko v dětství. Poskytnutí noclehu, hygieny a prostředí pro přípravu jídla pomáhá momentální situaci řešit. Dle mého názoru ale, bez sanace hlubokého psychického poškození jeho nositele, nelze poskytnout trvalejší pomoc, která by mohla směřovat ke kvalitativnímu zlepšení.

Člověk se musí do našeho světa narodit a právě narozené dítě je závislé výhradně na rodičích. Jedna s determinant kvalitního dalšího vývoje právě narozeného dítěte je harmonické prožívání tohoto období matkou. Studie o mateřství, poradenství

od prvního momentu, kdy žena těhotenství zjistila, jsou samozřejmosti. Šíře zájmu věnována ženám je nesmírná. Proto jsem začala hledat místo, kam by se mohl obrátit muž. Nepovedlo se mi najít žádnou odpovídající instituci, kde by mohl nalézt útočiště v situaci, kdy jako čerstvý otec prožívá nejen radosti, ale i problémy. Otázka, která se vlastně vnucuje sama, zní jednoduše. Potřebuje muž poradenství v souvislosti s těhotenstvím partnerky a prvním rokem života dítěte? Existuje nějaký problém, který před otcem zůstává neřešitelným? Vnímají muži toto období, i přes svoji zřejmou náročnost, jako problém, nebo dokáží situace řešit?

Vstup dítěte do domácnosti je na jedné straně většinou radostně očekávaná událost, ale na druhé straně je neoddiskutovatelným faktem, že stejně, jako bývá radostná, tak se stává i převratnou, často i v pravém významu tohoto slova. Řád společného soužití dvojice je najednou vstupem třetího narušen natolik, že jeho konsolidace může představovat problém.

Předkládaná práce si klade za cíl vyhledání a pojmenování možných oblastí problému mužů, otců, souvisejících s těhotenstvím partnerky a prvním rokem života jejich právě narozeného dítěte. Mým záměrem není vědecky analyzovat hlubší souvislosti. Na základě studia odborných zdrojů a šetření mezi otci bych ráda zjistila, zda naznačené problémy vůbec existují, a pojmenovala je. Dílčím cílem je zjistit, do jaké míry jsou muži ochotni vyhledat odborné poradenství, které by jim při řešení vzniklých problému poskytlo podporu.

1 Otec

Význam slova otec je v prvním momentu jeho zaslechnutí, nebo přečtení každému jasný, vyvozuje se z jeho užití a fungování v komunikaci.

Dle slovníku je význam slova otec následující: jedná se o muže, jenž zplodil potomky, je to muž ve vztahu ke svým dětem.¹ Používané slovo, nebo pojem muselo také vzniknout a zakotvit se v jazyku, ve kterém ho již dál bezmyšlenkovitě používáme. Odborníci jednoznačně říkají, že naše otec je z praslovanského otc, což je zdvojnásobení od ot a toto ot je ze žvatlavého ata, ata. Latinské atta, řecké átta, turecké ata, maďarské atya a gótské atta mají též původ.² Tato práce je napsaná česky, proto ještě jeden exkurz do historie. V Malém staročeském slovníku nalézáme významy: otcovstvo n.: pokolení z jednoho otce, rod, rodina; původ, zdroj otčík, oččík - otec, tatínek.³

Slovo otec také funguje v mnohých významech v náboženské komunikaci. Moje práce se bude zaměřovat na pojem otce z pohledu psychosociálního.

1.1 Otcovská role

Otcovská a mužská role doznávají v poslední době množství změn. Lze mluvit o deinstitucionalizaci mužství a otcovství, kdy mužství a otcovství přestávají být silnými institucemi a stále více jsou chápány jako role, které lze naplnit různým obsahem. To má na soužití muže a ženy dvojaký efekt. Na jednu stranu jsou tyto role chápány jako projekty, plány, které jsou předmětem osobních definic a takto rozšiřují možnosti jednání. Na druhou stranu narůstají kontradike ohledně toho, jak tyto role naplňovat. Muži nevědí, jakým závazkům a očekáváním mají dostát a také ženy nevědí, co od nich mají očekávat. Myslím si, že tak narůstá nejistota ohledně toho, jaké požadavky považovat za legitimní, takže svoboda je vytlačována nejistotou. Dokumentovat to lze na otcovství, které přestává být dopředu daným normativním očekáváním a stává se dobrovolným závazkem, což nemá jen pozitivní následky. V současnosti jednak roste počet otců, kteří se věnují svým dětem v míře dříve nevídané, na druhou stranu ubývá mužů, kteří by žili se svými dětmi. Druhý jev je dán jednak tím, že klesá počet dětí, ale i tím, jak narůstá

1 Příruční slovník jazyka českého. Díl III. N - O. 1938 -1940

2 Novotný, M., http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/150628, citováno 1. 6. 2012

3 Bělič, J., 1978

rozvodovost. I když procentuálně počet mužů se střídavou nebo výhradní péčí o děti narůstá, v absolutních číslech počet mužů žijících se svými dětmi stále klesá. Takto se vedle sebe objevují dva navzájem protikladné fenomény: „angažované“ a „periferní“ otcovství.⁴

Již od počátku 18. století, kdy přichází k proměnám v demografickém uspořádání především vlivem průmyslové revoluce, dochází ke změnám požadavků na role muže a role ženy. Průmyslová revoluce způsobila obrovské trhliny ve struktuře rodiny. Od tohoto mezníku se neustále mění představa o ideální podobě genderových rolí. Některé funkce se staly nadbytečné a přidávají se nové nároky. Mezník společenského vývoje lze pak najít v období mezi dvěma světovými válkami, kdy se ženy ocitly ve zcela jiném společenském postavení. Získávají přístup ke vzdělání, ke svobodnému rozhodování a možnost vybudovat vysokou odbornost, včetně prestiže a zvýšení sociálního statusu. Vedle těchto změn v pojetí ženské role však ani v současnosti neexistuje shoda o ideální podobě mužské role. Určit mužské a ženské oblasti činnosti, které jsou nutné pro chod celé společnosti a hlavně rodiny, je mnohem obtížnější, než tomu bylo v dobách minulých. V jedné oblasti se ale názory odborníků shodují, a to ve výchově dětí. Řada odborných publikací dokládá⁵, že otcové jsou pro výchovu dítěte nezbytní stejně jako matky, přesto velké procento dětí vyrůstá v neúplných rodinách, především v ženském prostředí. V dnešní době tak můžeme sledovat jednak vzrůstající počet dětí, kterým bude chybět v životě významný socializační vzor, a to otec. Současně však můžeme pozorovat, že mladí otcové jsou více vnímáni jako podporující, empatictější i pomáhající. Svou tradiční roli člověka, který zajistí rodinu pouze po materiální stránce současný otec opouští. Je velmi obtížné zjistit, zda dítě je více poškozeno nepřítomností otce či přítomností otce, který neúspěšně hraje roli muže.⁶

Vnější znaky otcovské role se budou projevovat jinak, podle podoby otcovství, kterých je mnoho. Počínaje nepřítomným otcem přes autoritativního otce živitele, otce učitele až po „mateřského“ otce pečovatele. U popisu vnějších znaků otcovské role jsem se opřela o práci doktorky Dudové a podle ní zde uvádím vymezení jednotlivých „otců“

---

4 Fafejta, M., 20. - 21. 10. 2011, Praha

5 *Vývojová psychologie Vagnerova M; Kast Verena str. 114, Matějček Z., Co děti nejvíce potřebují str. 11 - 17 a jiné*

6 Holáskova, K., [online]. cit. 2011-09-11.

1.1.1 Otec živitel

Role živitele je, i přes všechny změny, které otcovství za poslední desetiletí prodělalo, klíčová pro mužskou identitu. Vztah otců se k výdělečné práci výrazným způsobem nezměnil. Muži, otcové, jsou si vědomi obecného očekávání, že otec by měl finančně zajistit a živit rodinu. Role živitele nepředstavuje jenom finanční zabezpečení, ale také materiální zajištění dětí.

1.1.2 Otec pečovatel

Dnešní otcové jsou v této sféře relativními nováčky. Role pečovatele zahrnuje oblast osobní péče o děti a o společnou domácnost. Představuje každodenní i opakované činnosti při přípravě a podávání stravy. Péči o čistotu a hygienu. Doprovázení dětí, od ranního vstávání až k ukládání ke spánku, včetně dopravy do školky nebo školy. Zde je podstatné, že tato aktivita byla tradičně přisuzována ženám. Buď svěřená přímo matce, babičce nebo dalším příbuzným, popřípadě ji zastala placená pomocnice. Účast otců na péči je determinovaná jejich profesionální aktivitou – práce je pro většinu mužů stále na prvním místě. Kolik energie popřípadě času mohou věnovat svým dětem závisí na flexibilitě a časové koordinaci činností.

1.1.3 Otec jako blízký dítěte

Pojem blízkosti zahrnuje porozumění a důvěrnost panující mezi otcem a dítětem, zároveň ale předpokládá fyzickou a geografickou blízkost a časovou dostupnost. Tato role je součástí nové moderní normy otcovství, která předpokládá citovou blízkost a přítomnost otce společně s jeho zapojením do péče o dítě, popřípadě o domácnost. Moderní norma otcovství přibližuje mateřství a otcovství – obsahuje nutnost fyzické blízkosti a péče, důvěrného citového vztahu a osobní přítomnosti s dítětem přímý, nezprostředkovaný a individualizovaný vztah. Vztah mezi otcem a dítětem tedy závisí jak na kvalitě a množství společně stráveného času, tak na sdílení každodenních aktivit významných pro otce i dítě. Významnou úlohu má tak komunikace a konverzace mezi otcem a dítětem.

1.1.4 Otec vychovatel

Rolí živitele rodiny a představitele autority, tedy vychovatele byla pozice otce charakterizována do konce 60. let 20. století. Takto vnímaná role otce dnes získala spíše negativní charakter. Současní muži hledají jiné způsoby otcovství, aby se svým dětem více přiblížili. Přesto autorita a výchova zůstávají důležitou složkou otcovství, protože otcové učí své děti pravidlům a povinnostem, ale zároveň si uvědomují, že právě autorita je od potomků vzdaluje. Jak se tedy vyrovnají s tímto paradoxem? Otec se dokáže k dítěti přiblížit na jeho úroveň. Když vyvstane potřeba, dovede se postavit zpět do své vychovatelské pozice a ukázat dítěti hranice. Právě tato možnost na chvíli se vzdát autority dokazuje, že otec stále autoritu má.

1.1.5 Otec jako učitel

K dalším úlohám otce náleží snaha učit dítě novým dovednostem a znalostem. Podle věku dítěte se jedná napřed o činnosti každodenního života jako řeč, péče o sebe, péče o předměty, pohybové dovednosti. Posléze poznávání vnějšího světa. Sportovní, řemeslné popřípadě umělecké dovednosti. Rodičovská péče může plynule přecházet a koordinovat se s výukovými programy předprimárního a dalšího vzdělávání, kdy rodiče aktivně spolupracují.

Aktivita spadající do rodičovské péče lze rozdělit do tří kategorií. První zahrnuje učení každodenním dovednostem, které probíhá automaticky. Druhá představuje učení novým, méně běžným dovednostem jakými jsou například sportovní nebo umělecké aktivity. Toto učení je ovlivněno ekonomickým zázemím rodiny a nadáním dítěte. Třetí kategorie je zaměřená na oblast školní podpory. Přípravu do školy, pomoc při plnění domácích úkolů, opakování probrané a naučené látky nebo zvládnutí přípravy těžších vyučovaných předmětů. Historicky je možné tuto otcovskou roli považovat za nejstarší. Učení znalostí patřila tradičně k základním otcovským povinnostem. Charakter těchto povinností se zásadně mění a měnil s tím, jak se měnila společnost, funkce rodiny a postavení otce v ní.⁷

---

⁷ Dudová, R., 2008, s. 85-124

1.1.6 Maximální mužství otce

Tento úhel pohledu se k nám dostává ze zámoří v devadesátých letech minulého století a myslím si, že kdybych vynechala pohled z populárního díla E. L. Cole⁸, tak by přinejmenším chyběl. „Moderní americký otec si příliš často myslí, že otcovství znamená platit účty, zaopatřit dětem domov a vzdělání, poskytovat jim rekreaci, občas je něco naučit a v různou dobu je v různé míře disciplinovat.

Ale otcovství je komplexní práce. Vyžaduje od otce maximální mužství. Otcovství znamená přemýšlet, studovat, sledovat, radit, ovlivňovat a milovat.“⁹ Ještě před citovanou pasáží o otcovství lze najít u zmiňovaného autora velice zajímavé sdělení mužům ohledně vztahu k manželkám, které si myslím, také stojí za hlubší úvahu. Doslova říká: „Muži – vy nevlastníte lásku své ženy. Jste pouze jejími správci, protože je to Boží dar pro vás. Buď dobrým správcem. Buď kněz. Služ. Služ své ženě.“¹⁰

1.1.7 Role otce při výchově dítěte podle E. H. Eriksona

Důležitost role otce je nesporná. Psychoanalyticky zaměřený psycholog židovského původu Erik Erikson při definování role otce pro výchovu dítěte vychází se základního tvrzení, že otcové nejsou matky, jsou to osoby jiného druhu. „Mohou být součástí mateřského prostředí, ale jejich zvláštnost je zakoušena teprve později. Otcové působí coby mocní protihráči matek, a to v souvislostech dosud nejasných. Přesto budí hlubokou touhu i bázeň. Mají však též významnou úlohu při výstavbě budoucí identity dítěte. Otcové zde byli dříve než jejich děti, byli silní když ony byli slabé; nejsou to co matky, tedy osoby, jímž je starost o děti tak bytostně vlastní, proto milují jinak, nebezpečněji.“ Dále uvádí, že původ myšlenky tak často zjevované v mýtech, snech a symptomech, že totiž otcové (jak je tomu ostatně u některých živočišných druhů) by dítě mohli zničit ještě dříve, než zesílí natolik, aby jim bylo zdatným soupeřem. A tak otcům dlužíme dva životy; jeden tím, že nás počali; druhý tím, že nám poskytují dobromyslnou záštitu, otcovskou lásku. Podle Ericssona se děti ze strachu z otců často

---

8 Edwin Louis Cole (narozený 10. září 1922 v Dallasu USA - zemřel: 27. srpna 2002) známý také jako Ed Cole, byl zakladatel sítě křesťanských mužů, náboženské organizace která se věnovala pomoci křesťanským mužům a otcům. Vydal k této tematice množství knih, které byly přeloženy do minimálně 40 jazyků světa zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Edwin_Louis_Cole

9 Cole, E., 1994, s. 143

10 Cole, E., 1994, s. 87

uchylují k matkám. Ale to se stává pouze tam, kde otcové nejsou „dostateční“. Neboť děti si velmi brzy uvědomují rysy mužskosti, naučí se milovat tělesný dotyk otce, jeho velitelský hlas. Naučí se to v době, která se vyznačuje první odvahou směřující k autonomní existenci a k vymanění se z mateřské matrix. A ti otcové, kteří vědí, jak dítě udržet a vést, se stávají ručiteli dětské autonomní existence. Kdo nikdy nepocítil, že byl „zplozen“, že vyrostl jako individuum ze svého otce či otců, bude se vždy cítit zpola ničím a bude možná donucen hledat otce v matce, což je úloha – pokud ji matka přijme – velmi nevděčná. Neboť existuje něco, co může udělat jenom otec, totiž udržovat rovnováhu mezi hrozivými a zakazujícími stránkami své existence a mezi ručitelstvím svého vůdcovského hlasu.“¹¹

1.1.8 Nejednotnost názorů odborníků na roli otce. Kontrast s rolí mateřskou.

„Matka se měla postarat o zdraví dítěte, zatímco otec spíše o výživu“.¹² U novorozeňat a v útlém věku dětí se v minulosti s otcovskou rolí příliš nepočítalo. Dle Matějčka panoval v odborné veřejnosti názor, že otcova role je v prvních letech dítěte „omezena nanejvýš na dva úkoly: za prvé starat se o finanční zabezpečení rodiny a za druhé nezatěžovat matku, aby se mohla plně věnovat dětem.“¹³ Postoje, které zde zmiňují, ale nejsou zapomenuté v minulosti. Maříková upozorňuje na silně zakořeněný kulturní stereotyp i dnešní české společnosti. Ten vymezuje místo ženě v první řadě v domácnosti, kde má vykonávat domácí práce a starat se o děti. Tento kulturní vzorec vede k tomu, že „v retrospektivním dlouhodobém pohledu se sice dělba práce v rodině změnila, k zásadním změnám však nedochází. Mnozí sice ve svých názorech uznávají zastupitelnost rolí a flexibilitu rodičovských funkcí, ale v realitě se podle toho nechovají a setrvávají u tradičního rozdělení rolí“¹⁴. Elisabeth Badinter v knize „Mateřská láska“ poukazuje na změny, kterými prošlo mateřství posledních 400 let. Tímto popisem se snaží prokázat, že změny nejsou na podkladě přirozeného vývoje. Podle ní by se mělo „namísto „mateřského instinktu“ mluvit raději o nesmírném tlaku společnosti, jehož cílem je dosáhnout, aby se žena realizovala jen v mateřství.“¹⁵. Mateřství jako určující ve výchově by si

11 Erikson, E. H., 1996, s. 96-97

12 Klabouch, J., 1962, s. 227

13 Matějček, Z., 2007, s. 21

14 Maříková, H., 1999, s. 25-26

15 Badinter, E. 1998, s. 266

patrně neudrželo svůj vliv ani ve 20. a na počátku 21. století bez intelektuálního zázemí. I Sigmund Freud ve své poslední knize popisuje mateřskou roli jako „jedinečnou, bezparalelní, ustavenou nezměnitelně na celou dobu života jako první a nejmocnější objekt lásky a prototyp všech pozdějších vztahů lásky“¹⁶. Drábek ve své práci uvádí, že „Zoja (2005) i Badinter (1998) viní psychoanalýzu, která - zejména prostřednictvím teorie mateřského instinktu, respektive důležitosti vazby matka-dítě, prosazované svého času Johnem Bowlbym, ještě zvýšila význam přikládáný matce při výchově dítěte na úkor otce a navíc lpěla na výrazně diferencovanosti otcovské a mateřské funkce: otec měl být symbolem zákona a autority, zatímco matka symbolem lásky a něhy.“¹⁷

Nemohu se při pročítání odborných podkladů ubránit chaosu v promýšlení zvoleného tématu. Panují zde vážně až diametrálně rozdílné názory, kde v případě hledání vedení nelze vlastně najít názor, proti kterému by neexistoval stejně silný protiargument. Myslím si proto, že směr pro muže při hledání cesty, jak se stát dobrým otcem, by mohl začínat u sebereflexe. „Nikdo z nás totiž nevstupuje do osobního bytí jinak než jako syn nebo dcera. Otci a matkami se pouze stáváme, jsme tedy pouze v propůjčené, či zástupní roli, nikdo z nás není otcovstvím nebo mateřstvím. Člověk je buď synem nebo dcerou, nebo není.“¹⁸ Zde, v těchto slovech nacházím první kroky pro porozumění nárokům na otcovskou roli. Předchází ji role synovská, z které až následně může vyvstat otcovská role.

1.1.9 Historická sonda

Historický náčrt vývoje role otce jsem čerpala z pozoruhodné publikace Luigiho Zoji *Soumrak otců*, která mne při hledání materiálu ke zpracování práce zaujala hlavně odlišným úhlem pohledu, se kterým jsem se do doby, než jsem začala zpracovávat tuto práci, jinde nesetkala.¹⁹

---

16 Warshak, 1996, s. 30

17 Drábek, L., 2009 s. 6-8

18 Pospíšil, C. V., 2012 TT 2/2012

19 Luigi Zoja Luigi Zoja Ph.D. (1943) je italský psychoanalytik a spisovatel. Vystudoval ekonomii a dokončil studia sociologie. Poté studoval na Institutu CG Junga v Curychu. Po získání diplomu se vrátil do Curychu ke klinické práci a dále pracoval v soukromé praxi v Miláně. Byl také na výcviku v New Yorku. Od roku 1984 do roku 1993 byl prezident CIPA (Centro Italiano di Psicologia Analitica) a od roku 1998 do roku 2001 byl prezident IAAP (Mezinárodní asociace psychologie analytické). Později byl předsedou IAAP na mezinárodní etické komise. Zdroj <http://biblioglarlasco.blogspot.cz/2009/06/contro-ismene-di-luigi-zoja.html>

Začátek popisu role sahá do doby lovců a sběraček. V této době pohlavní akt ztrácel pouhou reprodukční funkci a sexualita získávala význam sama o sobě. Zásadní biologické změny se odehrály v souvislosti se stupňovanou sexuální aktivitou samic. Této intenzifikaci se samci nemuseli přizpůsobovat, vždyť je příroda vybavila nepřetržitým sexuálním pudem. Vývojové změny se u samců tedy nesoustředily na tělesné procesy, ale na prokulturní způsob chování. Existence otce předpokládá záměr, a tudíž i psyché, ať už jakkoliv primitivní – „otcovský“ samec se v přírodě totiž v našem slova smyslu nevyskytuje. Mládě tak přestává být nulou a získává vlastní existenci. Vyvíjí se a roste rodičům před očima a otec jej dlouho před vytvořením vědomí biologického otcovství začíná vnímat jako osobnost *par excellence*. Přerušování přírodní kontinuity je možná jedním z nejpodstatnějších rozdílů ve vývoji muže a ženy. Příroda nedělá skoky „k matce“, dělá je však směrem k otci, jehož vstup na scénu zřejmě znamená počátek kultury.

Hypotéza matriarchátu se vztahuje k dobám dávným, ještě před vynalezením písma, tedy ke společnostem, o kterých můžeme činit jenom nepřímé závěry. Přestože zastánci pravěkého matriarchátu přednesli v poslední době zajímavé argumenty, většina dostupných informací podporuje tezi původního patriarchátu.

Západní kultura více než kterákoliv jiná vnesla globalizaci patriarchátu do celého světa. Pro porozumění modernímu otci musíme zaměřit pozornost nejprve k antickému Řecku, neboť tam sahají kořeny této role zachycené v písemných dokladech kultury - eposech. Odysseus zachovává památku ustanovení otcovství. Otcové, vlastně synové kultury a dějin, jednoho dne sjednali úmluvu o zodpovědnosti vůči ženám a dětem. Tato odpovědnost neměla instinktivní základ, bylo nutné se jí učit, v průběhu sebevýchovy ji stále znovu vštěpovat do individuální psyché. Dodržování této povinnosti je ohrožováno případným úpadkem kultury, ale také duševními silami, které otce svádějí zpět k nezájmu. Ve starověku se toto nebezpečí regrese k nezodpovědnému individualismu zažehnávalo tím, že se otci udělovaly stále větší pocty, takže byl téměř podoben božstvu. Jeho vnitřní nejistota se zastírala pancířem autority a válečnou výzbrojí. Tento vývoj zachycený v mýtu se postupně s přispěním zdánlivě racionálních argumentů stává vysloveným i sekulární vědou a filozofií. „Schopnost plodit,“ říká Aristoteles, „nenáleží ženě, ale pouze muži, neboť žena nevytváří semeno.“¹⁹ Matčin příspěvek k plození je jenom doplňkem otcova. Tato teze, mýtus o jediném rodiči, velice výrazně ovlivnila vnímání obou rolí, a to až do

---

19 Aristoteles. *De generatione animalium* in Zoja, L., 2005

dob nedávných. I jiné kultury starého světa byly velice hluboce poznamenány právě předloženým pojetím. V Egyptě - Egyptané věří, že pouze otec plodí a matka plodu dává jenom výživu a místo k životu a nazývají rostliny, které nesou plody otec a ty, které nenesou žádné plody, matka.²⁰ Popírání tvůrčí síly ženy a posilování otcovské linie vedlo k znehodnocování horizontálních, partnerských svazků a povýšení vertikálních, mezigeneračních vazeb.

V období helénském rozhoduje o osudu dítěte otec. Nejen odložení, ale ani zabití dítěte hned po porodu nebylo odsuzováno. Ještě Apoleus ve druhém století po Kristu to předpokládá jako častou praxi. Důvody byly opět ekonomické. Buď udusit život, o který se rodiče nemohli postarat, nebo zabránit tříštění majetku, na venkově především půdy. První výslovné odmítnutí tohoto zvyku v řecké literatuře přinesl až list Diognetovi (5,6) - křesťanská apologie z druhého století po Kristu.²¹

Římský otec navazuje na tradici řeckou, kulturní vliv je zde kontinuální. Dá se říci, že otec byl pilířem řádu veřejného i soukromého. Římský otec rozhodoval o životě a smrti svých dětí ještě ve větší míře než v antickém Řecku, a to nejenom do doby jejich osamostatnění, ale po celý jejich život. Tato dalekosáhlá pravomoc trvala až do smrti otce. V římském světě dosáhla otcovská autorita, která se ale nemusela vztahovat také k manželce, svého vrcholu. Toto postavení se odráží také v představách o otci. Otcovství bylo sociálně i právně přesně definováno. Muž se nestával otcem biologickou cestou, ale formálním aktem. Otec veřejně zvedl svého syna do výše, u dcer se otcovství projevovalo jenom materiálním zaopatřením. Teprve ve druhém století, kdy opadala celkově morálka ve státě, zavedl Řím zákonně zakotvenou povinnost otce zaopatřit své děti materiálně. Vzniká alimentární povinnost, která je ale formulovaná jako oboustranná - i dětem vzniká povinnost postarat se o své rodiče.²² Zde vstupuje již do dějin postava živitele, která je ale něčím technickým - institucionálním. Tato představa byla - v kontrastu s mohutným archetypem otce - abstraktní a psychologicky málo závažná. Úřady musely povinnosti otce definovat, a také dohlížet na jejich dodržování. Pozvednutí si zachovává velice silný symbolický kontext v přesahu k sociálnímu zabezpečení syna otcem, uvedení do společnosti, sdílení hodnot. Dítě, které nemá otce, vlastně neexistuje.

---

20 Diodoros Silakus. I 80 in Zoja, L., 2005

21 Pokorný P., 1993

22 Lenzen, D; Vaterschaft. in Zoja, L., 2005

Otcovství bylo právem otce, nikoli dítěte. Tato představa je pro nás v dnešní době nedotknutelnosti lidského života velice těžko představitelná a uchopitelná.

Přelom nastává za vlády císaře Justiniána, který nechává uzákonit jako prevenci nemanželských zrození skutečnost, že ženatí muži jsou automaticky považováni za otce dětí svých manželek. Církev stvrdila svátost manželství (matrimonium) a svátost duchovního zrození - křest. Byla vyřešená část problému, ale vztah k dětem mimo manželství - nemanželským a adoptivním, neošetřila.

Ježíš nevyjadřoval protiotcovské záměry, trval na tradiční poslušnosti. Kristus je Bůh a zároveň syn Boží. To znamená, že v přelomové době otec již nebyl jediným obrazem Božím na zemi a Bůh již nebyl nebeským obrazem otce. Křesťanské učení milosrdenství a lásky k bližnímu představuje moderní rovnostářství a nepřímý anti-paternalismus, který s tím byl historicky spjat. Kristus jako učitel stále hovoří o Otci, ale jako syn odsunul otce do pozadí. Tato protichůdnost pokračovala v katolické církvi. Na jedné straně zůstává církev natolik spjatá s otcovským principem, že pro své kněze zavádí titul „otec“. Tito otcové ale sami nemohou mít děti, zatímco církev se povznáší na „matku“ všech. V liturgiích roste význam Marie, Kristovy matky - a došlo k vyhlášení dogmatu o jejím nanebevzetí. Ve středověku dosáhla autorita církve svého vrcholu. Její právní řád, morální kodex a sociální systém se šířil po celé Evropě. Sexualita s plozením se odehrávala, nebo určitě měla odehrávat, v rámci rodiny. Tento systém byl paternální ve smyslu pro nás poněkud nepřesném - byl vertikální, vzestupný. Odehrával se směrem k Bohu, tedy na výsost. V době mezi pozdním středověkem a začátkem renesance posunula římskokatolická církev do popředí postavu Marie jako matky. Marie drží v náručí božské dítě. Obrazem muže je syn obsažený v obraze matky.

Zde je předěl historické sondy a plynule přecházím, již ale v mnohem menším rozsahu zaznamenaném v této práci, k jinému zdroji, který má také co říct k vytvoření otcovské role v dějinném pozadí, je zde jenom jiný úhel pohledu. „Individuální fungování determinuje způsob, jakým funguje skupina, a skupina následovně ovlivňuje jedince“²³ Ve starověkých zemědělských společnostech se lidská sexuální zkušenost projektovala do přírody, byla ji zosobněná a kvůli vyrovnání se s bezradností vůči přírodním silám byl život člověka připodobněn životu rostlin. Právě někde v této neznáme době prehistorie přišli lidé na to, že při rozmnožování hraje otec určitou roli. Následkem toho byla

---

23 Slipp, S., 2007 s. 41

původně uctívaná Velka bohyně Matka nejprve doplněna mužským bohem a teprve později byl její význam vytlačen maskulinním bohem plodnosti. Postupně začíná rozvíjet falocentrická společnost. Vytvořila se analogie mezi muži oplodňujícími ženu, aby došlo k zrodu lidského života a potřebou zasít semena do země, aby vzešla úroda a z ní potřebná potrava. Spolu s ustálením magické moci falu se zřejmě udála jedna doprovodná změna v sociálním uspořádání. Ženy byly ve vlastnictví svých manželů, podobně jako jiný soukromý majetek, a připojovaly se ke klanu manžela místo dřívějšího uspořádání, kdy zůstávaly ve svém mateřském klanu. Bylo ustanoveno patrilineární dědění majetku. To znamená, že děti se dostávají v tomto vývojovém stádiu společnosti pod vládu svých otců - a aby se zajistilo předání statusu a vlastnictví, muselo být zabezpečeno otcovství. To v podstatě předpokládá panenství nevěsty při svatbě a cizoložství se stává zločinem. Staří Izraelité učinili významný krok vpřed ve vývoji tím, že obhajovali monoteistické náboženství s netělesným Bohem. To umožnilo větší míru osobní nezávislosti a vývin individuální identity. Zakázali uctívání model v přesvědčení, že takto podporují vnější závislost na panteonu mužských a ženských božstev a stávají se tak nezávislými na vrtošivých rozmarech tohoto panteonu ve vztahu k plodivé síle a tak k zajištění plodnosti. V hebrejském náboženství byl Bůh oddělený, neviditelný, a přesto přítomný v každém jednotlivci, tato skutečnost přeneseně přináší zdroj síly a upevňuje právo otce ve společnosti. Náboženství se stává způsobem, jak chápat a internalizovat hodnoty spjaté se vztahem lidí k Bohu, rodičům, společnosti a sobě navzájem. Postupně, s příchodem křesťanství, začínají být důležité etické a duchovní otázky, které vztahy řídí a prvořadými se stávají spravedlnost a ohleduplnost k ostatním. Modly byly odstraněny při zamítnutí pohanských rituálů, ale v rámci tohoto vývoje je pohlavní pud považován za podstatu zla a odsouván. Tím se postupně stává, že západní náboženství vystupovalo ostře proti sexuálním vztahům, ženy ponižovalo a postupně postulovalo – dobré ženy, které potlačují svoji sexualitu a ženy špatné (později čarodějnice) erotické a smyslné. Misogynie, založená na iracionálním magickém myšlení přetrvává v Evropě až do osvícenství. Muži jsou v této době chápáni jako po všech stránkách nadřazení. Spoléhání mužů na vědu a racionalitu nyní podněcovalo k obnovenému úsilí ovládnout prostředí. Aby se muži cítili mocní a vládli nad přírodou, nevědomky do žen projektují nepřijatelné aspekty sebe samých.²⁴

---

24 Slipp, S., 2007 s. 41 - 63

Dobu, která následuje, bych pojednala v oblasti práva. Od dob Říma až do 18. století je to otec, na koho je pohlíženo jako na přirozeného ochránce dětí a živitele. Muž byl hlavou rodiny podle práva i podle církevního učení a měl právo ženě poroučet a trestat ji a taktéž měl toto rozhodující postavení v poměru k svým dětem. Když zemřel otec, ustanovoval se dítěti poručník s otcovským právem i tehdy, když matka dítěte žila. Francouzský občanský zákoník z roku 1804 formuloval vztah mezi mužem a ženou způsobem: „muž je své ženě povinen ochranou, žena svému muži poslušností“ Podle Napoleonova zákoníku byl muž hlavou rodiny také ve vztahu k dětem a zákoník už nemluvil o „rodičovské moci“ nýbrž o „moci otcovské“. V našich zemích platil od roku 1812 Všeobecný občanský zákoník, který v osobních poměrech podřizoval ženu muži. Otcovská moc nad právy neplnoletých dětí byla téměř absolutní. Výchova dětí zůstává povinností matky, otec rozhoduje o důležitých věcech, taktéž má před zákonem větší zodpovědnost za dítě než matka a téměř ve všech rozvodových případech byly děti svěřovány otcům. V průběhu 19. století začaly přicházet první změny, kdy muži, jako živitelé rodin, jsou nuceni s nástupem industrializace opouštět domovy a trávit více času v práci a ženám zůstává jejich přirozené prostředí v domácnosti. Muži stále více hledali smysl svého mužství mimo domov a méně se vztahovali k hodnotě domova a rodičovství. Otcovství se stalo méně důležitou sociální rolí.²⁵

1.1.10 Aktivní otcovství

Relativně nově používaný pojem, při jehož hledání a vymezení bychom měli brát v úvahu dvě jeho hlediska - biologické a sociální. Z hlediska biologického je otec účastníkem vzniku nového člověka, což znamená, že z tohoto pohledu plně dostačujícím a tím pádem dobrým otcem je „dospělý muž se všestranně kvalitními dědičnými vlastnostmi“²⁶. Sociální stránka otcovství představuje nejrůznější vztahy morální, právní apod.²⁷ Nalézt odpovídající definici „angažovaného otcovství“ je obtížné, neboť pro otce podílející se na výchově užívá odborná literatura rozličná označení podle míry účasti otce na výchově a také intenzity vlastní identifikace s touto rolí.

---

25 Klabouch, J., 1962, s. 84 - 116

26 Chorvát, F., 1986, s. 15

27 Vodáková, A. O., 2002

Otec podílející se na výchově se dostal do centra odborné pozornosti v 70-tých letech 20. století. Muž je v tomto novém konceptu otcovství považován za srovnatelně schopného a kompetentního pečovatele a vychovatele jako žena. Otec již není tím, kdo primárně zajišťuje rodinu ekonomicky, jeho funkce je doplněna a stává se také aktivním pečovatelem o děti. Odborná literatura té doby definovala pojem „nový otec“. Je to otec, který je zainteresovaný na péči o dítě. Termín „new fatherhood“ pak vyjadřuje skutečnost, že současná generace otců je jiná, odlišná od předchozích generací mužů.²⁸

Angažovaní otcové se snaží, aby byli svým dětem emocionálně i fyzicky blízko. Otcové ale nepřebírají úlohu matek ve výchově, „pouze“ se podílejí na výchově dětí a to často významným způsobem. Z takto popsaného rozdělení rolí plyne, že angažovaní otcové neberou na sebe celou zodpovědnost za výchovu dítěte, ale dělí se o tuto zodpovědnost s partnerkou. Američtí sociologové May a Strikwerda dle Kubíčkové zavádí pojem „otcovské pečovatelsství“ (nurturance). Toto pečovatelsství se liší od prostého pečování (caring), neboť pečování postrádá rozměr mužské sebeidentifikace jako plně pečujícího subjektu.²⁹ Muže, kteří zodpovědnost v oblasti péče o děti přebírají na sebe a „suplují“ roli matek, označuje Kubíčková termínem „pečující otcové“. Tímto pečujícím otcem nemusí být jedině otec, který je oficiálně na rodičovské dovolené, naopak, může jím být i otec, který chodí do zaměstnání s flexibilní pracovní dobou. „Primárním požadavkem na takového tatínka je, aby se svou rolí pečovatele plně ztotožnil.“³⁰

Šmídová zavádí termín „matkové“. Jsou to podle ní muži, kteří pečují o své děti každodenně a permanentně a jsou schopni nést také plnou odpovědnost za chod domácnosti. Tito muži, otcové, jsou ochotni dát přednost péči o dítě před profesní kariérou a zůstat s dětmi na rodičovské dovolené.³¹ Pečující otcové, respektive „matkové“, kteří dobrovolně přebírají péči o své děti výhradně do své odpovědnosti, jsou spíše výjimkou. Podle Šmídové nacházíme tyto typy pečovatelů většinou v středních vrstvách obyvatel. „Matkové“ nemají tak konzervativní postoje k vymezení genderových rolí.³² Pro záměnu rodičovských rolí v rodině se také častěji vyslovují páry žijící ve velkoměstech, lidé s vyšším vzděláním, svobodní a rozvedení a lidé nižších věkových

---

28 Maříková, H., 1999, s. 19

29 Kubíčková, A., 2004, s. 21

30 Kubíčková, A., 2004, s. 21

31 Kubíčková, A., 2004

32 Tamtéž

ročníků.³³ Názory české populace naznačují, že muže vedou k tomu, aby zůstali na rodičovské dovolené místo matky, především ekonomické důvody - nezaměstnanost muže či lépe placená práce partnerky³⁴. Takto popsany blízký vztah k dítětem přináší mnoha otcům radost, potěšení a naplnění života. Zároveň však klade na muže zvýšené nároky. Model angažovaného otcovství není, protože v něm nebyli vychováni, pro dnešní mladé muže běžný. Je to něco nového a musí se ho sami učit. Od současného otce se očekává nejen to, že bude zodpovědný, spolehlivý, schopný finančně zajistit rodinu, ale také to, že bude naslouchat a rozumět své ženě a dětem a bude s nimi v blízkém kontaktu. To pro současné otce znamená více úkolů a psychických závazků.³⁵

„Základem přípravy na angažované otcovství je sebezdokonalení muže, což zahrnuje upevňování dobrých charakterových vlastností, vůle a vnitřní síly“³⁶. K angažovanému otcovství je rovněž třeba osvojení si potřebných poznatků a dovedností. Vzhledem k tomu, že muži jsou vybaveni stejnými rodičovskými schopnostmi jako ženy (vnímání potřeb dítěte, umění porozumět signálům dítěte aj.) je hlavně otázkou jejich motivace a přesvědčení o důležitosti otcovské role, jestli se do výchovy aktivně zapojí. Přístup otců může být ovlivněn jejich zručností a sebevědomím. Levin, americký psycholog, který otce studoval a zkoumal více než 20 let prohlašuje, že „když jsou otcové údajně zaneprázdnění nebo nemají zájem, často se ve skutečnosti cítí trapně nebo v rozpacích“³⁷. Zdravé sebevědomí muže a jeho důvěra ve vlastní schopnosti mají významný podíl na tom, nakolik se muž rozhodne do péče o dítě zapojit.

„Více autorů (např. Kimmel 1987 a Hochschild 1990) dospělo k závěru, že pokud si je muž dostatečně jistý svojí identitou, a nemá pocit, že ji musí dokazovat, může upustit od některých typicky mužských vzorců chování a stát se „ženštějším“³⁸. Právě mezi těmito muži můžeme najít angažované otce.

---

33 Maříková, A., 1999, s. 9

34 Šmídová, O., 2003,

35 Matějček, Z., 1986

36 Vodáková, J., 2002, s. 17

37 Burgess, A., 2004, s. 142

38 Šmídová, O., 2003,

2 Změna životní situace páru v souvislosti s těhotenstvím partnerky a narozením dítěte

Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka. Tato role je primárně biologicky podmíněná, ale zároveň i psychicky a sociálně významná. Vliv na osobnost člověka, jeho uvažování a emoční prožívání, další role i mezilidské vztahy je značný. V rámci této role společnost od rodiče očekává přijetí rozumově akceptované osobní zodpovědnosti a emoční zainteresovanost na dítěti. Rodičovská role je silně asymetrická, je to jediná, nezpochybnitelně nadřazená role. Rodič je dominantní autoritou, dítě je závislé na jeho péči a zároveň je mu ve všem podřízené. Rodičovská role má ve srovnání s ostatními rolemi dospělého jeden odlišný znak - není vratná. Nelze přestat být rodičem a nelze ani dítě vyměnit, pokud by jeho vlastnosti nebyly vyhovující (v případě partnera to možné je). Člověk, který se stane rodičem, jím zůstává navždycky. Dítě svého rodiče poutá specifickou a nezrušitelnou vazbou k určitému partnerovi, druhému rodiči, protože je jejich společným potomkem.

Rodičovství, vzhledem k naprosté závislosti malého dítěte, vyžaduje změnu životního stylu. Přináší mnoho povinností a omezení, klade značné nároky na zodpovědnost. Rodičovská role přináší pozitivní zkušenost, ale představuje také určitou zátěž.³⁹ Plánované očekávání dítěte významným způsobem zasáhne do života partnerů a ještě více zasahuje do situace páru těhotenství neplánované. Změna životní situace je nejmarkantnější u prvního těhotenství a následně u prvního dítěte. Tato doba představuje náročnou životní situaci pro oba partnery. Budoucí rodiče procházejí obdobím přeměn jejich rolí, proměny vzájemného vztahu a dosavadní způsob života se zákonitě změní.

2.1 Vybrané aspekty utváření otcovské role

Vztah budoucích rodičů k dítěti na cestě ovlivňuje jejich aktuálně prožívaná zkušenost. Zkušenost muže je rozdílná od zkušenosti ženy. Otec nikdy nezažije své dítě jako součást vlastního organismu, součástí sama sebe. Také role obou budoucích rodičů v orientační rodině pravděpodobně se vyvíjela a byla vnímaná na zodpovídala jejich pohlaví a podmiňuje rozdílnost zkušeností.

---

³⁹ Vagnerova Praha, 2000. s. 255 – 256

Vztah k matce a k otci není symetrický. Těsné emoční pouto a pečující funkce spojené s mateřskou výchovou lze velmi snadno pochopit. Naproti tomu otcovská výchova závisí více „na kontextu a systému“.⁴⁰ Jinými slovy, mateřství může být spojeno s biologickou nevyspělostí a závislostí novorozence. Otcovství může být závislejší na kultuře a zprostředkováváno matčíným vztahem k otci.⁴¹

Budoucí otec může prožívat existenci svého potomka problematicky: napřed jako novou součást své partnerky, posléze jako samostatnou, na opatrování velice náročnou bytost. Je zde najednou konkurence, která ho připravila o jeho práva a pozornost ženy, zejména v případě, že se chování jeho partnerky v důsledku těhotenství ve větší míře změnilo a otec není dostatečně zralý pro přijetí takto náročné změny přijmout. Těhotná žena se vzhledem k „jinému stavu“ stala trochu jinou osobností s poněkud jinými reakcemi, než jaké měla dříve a na jaké byl již zvyklý.⁴²

2.2 Možné problémy páru v rámci těhotenství

Podle tradičního názorového stereotypu je otcovská role v prenatalní fázi méně významná. Tento obecný, sociálně zafixovaný postoj může nepříznivě ovlivnit sebepojetí budoucích otců. Když muž oplodní ženu, podá tak jednoznačný důkaz své mužnosti. Splní tím svůj biologický úkol i sociální očekávání. Průběh další fáze, kterým je těhotenství, už na jeho aktivitě nezávisí, a proto se v této době mění víc mateřská než otcovská identita.⁴³ Myslím si, že tento názor se v posledních desetiletích vyvíjí směrem k větším sociální očekávání a určitá sounáležitost s těhotnou partnerkou začíná být součástí otcovské identity.

Matka je spojena s existencí dítěte ve větší míře již od jeho početí. Těhotenství je doprovázeno velkými hormonálními změnami, které ovlivňují její prožívání i chování. Běžné jsou pocity nevolnosti, střídání nálad, přecitlivělost a podrážděnost. Tato změna se může projevit i ve vztahu k jiným lidem. K emočním rozladám, dle mého názoru, někdy přispívá i náročnost situace. Životní proměna s kterou se budoucí matka může identifikovat různým způsobem. Její reakce je podmíněna jak biologicky, tak psychicky. Je zřejmé, že těhotná žena je trochu jinou osobností s poněkud jinými reakcemi, než

⁴⁰ Lansky s. 4, in Etchegoyenova, A., 2007, s. 8

⁴¹ Tamtéž

⁴² Vagnerova, 2000. s. 259

⁴³ Vagnerova, 2000. s. 259

jaké měla dřív. Tyto skutečnosti mohou narušovat latentně partnerské soužití i v momentech očekávání narození potomka.

Představa, že nastávající mateřství je obdobím klidu, vyrovnanosti a štěstí nemusí vždy odpovídat skutečnosti. Těhotenství může být dobou zátěže psychické, somatické a občas i sociální. Je třeba se vyrovnat s proměnou vlastní bytosti, se změnou tělového schématu, s novými a občas i nepříjemnými pocity, s novou rolí matky. Tato proměna se neděje automaticky. Každá budoucí matka musí svou životní proměnu nějak zpracovat. Negativní pocity se občas objeví i tehdy, když se matka na dítě těší. Příčiny bývají různé. Pocit neodvolatelnosti nové role, strach ze zodpovědnosti. Obava z porodu, nechuť k vlastnímu tělu, nebo nelibost ze ztráty určitého stylu života.

Důležitým mezníkem v rozvoji rodičovských postojů jsou první pohyby dítěte, které se objeví přibližně v polovině těhotenství. Matka začíná vnímat své dítě jako konkrétní bytost. Projevy plodu jsou již v této době individuálně specifické. Pod vlivem této zkušenosti se často postoj rodičů k nenarozenému dítěti mění, zpravidla v pozitivním směru. Těžko lze očekávat, že se přijatelný rodičovský vztah vytvoří naráz, bez určité adaptační fáze. Celé těhotenství lze chápat jako období přípravy a postupné adaptace na rodičovství.

2.2.1 Syndrom „těhotného tatínka“ syndrom Couvade

Původ slova couvade pochází z francouzsko-baskického slova „couver“. Znamená vyklubávat se, líhnout se, či z latinského slova „cubare“ s významem ležet. Tento syndrom byl poprvé popsán roku 1865, kdy ho prvně použil antropolog Tailor pro popis kmenových rituálů otců. Patří k němu např. zákaz konzumace určitých potravin, uléhání muže do lože vedle právě rodící partnerky a simulování porodních bolestí.⁴⁴ Pro příklad mohu popsat několik publikovaných projevů. V Papui Nové Guinei v průběhu těhotenství ženy došlo ke znatelným změnám v chování jejího partnera. Muž uctíval svou ženu, děkoval jí, že přivede dítě na svět, pomáhal jí s prací, vyhýbal se pití omamných nápojů a žvýkání tabáku, nejedl kořeněná jídla. V době porodu hlasitě křičel a sténal, následně se uložil na lůžko. Pro upoutání pozornosti zlých duchů na sebe se monotónně modlil a zpíval. Celým tímto postupem měl přispět k narození zdravého

---

44 Burgess, A., 1997 s. 28

potomka. Stejně tak u Basků v Jižní Francii a Severního Španělska, u indiánů Mozatena v Jižní Bolívii a primitivních kmenů v povodí Amazonky lze vysledovat příznaky odpovídající určitému celku, který byl prvně pojmenován právě p. Tailorem.

a) Nejčastější projevy syndromu těhotného tatínka v dnešní době

Obřadem couvade jsou popisovány psychické a somatické změny u mužů primitivních národů, jejichž žena byla těhotná nebo se připravovala na porod. Tato účast zajišťovala mužům odpovídající místo ve společnosti.

Vývojem společnosti a rodiny se změnil také přístup mužů k těhotenství a porodu ženy, což mělo za důsledek, že v dnešní době již nelze mluvit o pradávném obřadu či rituálu, ale pouze o syndromu couvade, o výskytu psycho-somatických příznaků. Výskyt příznaků syndromu couvade je častější na přelomu prvního a druhého trimestru, tedy ve 3. a 4. měsíci těhotenství, a na konci těhotenství. Častěji syndromem couvade trpí starší muži, muži, kteří byli v dětství více vázáni na matku, a manželé či partneři úzkostných žen.⁴⁵ Za pozorované projevy srovnatelné s rituály couvade u dnešních mužů v období těhotenství partnerky lze pokládat: společné návštěvy lékaře-gynekologa, získávání informací z odborných knih či od již zkušených rodičů, účast na předporodních kurzech, společná změna jídelníčku a životosprávy s partnerkou, postupné odvykání zlovyků hlavně kouření a pití alkoholu. Společné hledání vyhovujícího bydlení, nakupování vybavičky a oblečení pro ještě nenarozené dítě, zařizování dětského pokoje a jiné podobné společné aktivity páru. Přítomnost otce u porodu a také mnohé projevy chování muže v tomto období lze srovnat s rituály couvade. Muži se svěřili, že jejich nejčastější psychosomatické projevy jsou v oblasti žaludečních a střevních potíží. Dále uvedli změny chutě a i ztrátu na váze. Syndrom couvade se týká těhotenských příznaků, které údajně pociťuje velké množství nastávajících otců (11 – 35%). Většina odborníků zabývajících se těhotenstvím je syndromem couvade ohromena. S velkým vcítěním bádají po dalších příznacích a striktně odmítají jiná alternativní vysvětlení.⁴⁶ Myslím si, že popsáný syndrom nebude představovat nijak veliký problém v soužití páru a také bude asi velice individuálně prožíván budoucími otci.

---

45 Rastislavova, K., [online] [cit. 2011-11-20], 2008

46 Burgess, A., 1997, s. 118

2.3 Možné problémy v období prvního roku života dítěte

Narození dítěte je bezesporu významným mezníkem v rozvoji rodičovských postojů a ve vztahu k tomuto dítěti. Narozené dítě se aktivně projevuje, a tak přitahuje rodičovskou pozornost. Je třeba se jím zabývat a je možné se s ním chlubit. Individuálně specificky jde o to, jakou má právě toto dítě pro své rodiče hodnotu, co jim přináší pozitivního, jaké jejich potřeby saturuje a v čem je naopak ochudilo a omezilo. Eventuálně je zde i otázka, v čem by mělo kompenzovat jiné, nenaplněné potřeby svých rodičů. Pro otce může být dítě, zejména syn, potvrzením jeho ploditelských kompetencí, pro matku může být významným zdrojem citového uspokojení. Rodiče mají vrozené předpoklady chovat se již k novorozenci specifickým způsobem, který prospívá jeho dalšímu rozvoji. Takové chování je stimulováno určitými projevy novorozence, resp. kojence. Postupně dochází k synchronizaci vzájemné interakce rodičů a dítěte. Chování malého dítěte poskytuje rodičům jakousi zpětnou vazbu a reguluje tak jejich aktivitu i její časování a dávkování. Citlivé chování k malému dítěti je sice u matek posilováno hormonálně, ale jeho základ nezávisí na pohlaví. Podobným způsobem se dovedou chovat i otcové, pokud k tomu mají příležitost.^{47a} H. Papoušek upozorňuje, že intuitivní schopnosti rodičů fungují spolehlivě pouze za příznivých podmínek. To znamená, že mohou být různým způsobem narušeny a v důsledku toho neprobíhá raná interakce rodičů s dítětem standardně. V takových případech nemusí být příčinou jen nedostatek citového vztahu k dítěti, ale i neschopnost rodičů dítěti porozumět a adekvátně je stimulovat.

Role matky je sociálně vysoce ceněna, na druhé straně má společnost ve vztahu k matkám dosti vysoká, v něčem až nerealistická očekávání. Standardní pojetí dobré matky zahrnuje představu, že matka má být v roli jednoznačně šťastná a její dítě, i péče o ně, ji má naplňovat pouze pozitivními city. Ve skutečnosti je to často jiné, mateřství přináší i problémy. Péče o malé dítě není spojena jen s pozitivními zážitky, ale může být prožívána jako stereotyp, může být unavující a frustrující. Idealizující očekávání společnosti neodpovídá reálným možnostem. Tento rozpor vede ke zklamání, vyvolává

47a Gjuričová, 1997

pocity viny nebo stimuluje hledání jiného viníka a celkově zvyšuje tendenci reagovat nějakým obranným mechanismem.^{47 48}

Vztah otce k novorozenému dítěti může ovlivnit představa, že otec nemá pro malé dítě tak velký význam jako matka. Mladý otec většinou neví, co by měl dělat a co všechno od něho jeho žena očekává. V době po narození prvního dítěte dochází k oboustranné adaptaci a postupnému rozvoji základního vztahu mezi rodiči a dítětem. Závislost malého dítěte a zodpovědnost za jeho rozvoj přináší zátěž i uspokojení. Pro nezralou osobnost, resp. dosud neharmonizovaný pár lidí, který nedovede spolupracovat a hledat společná řešení, bude rodičovství subjektivně příliš velkou zátěží. Za těchto okolností nemůže dobře fungovat a nebude ani uspokojující.⁴⁹

Narození dítěte může působit pozitivně i negativně. Hodnocení změny závisí na očekávání, jaká oba rodiče měli a na okolnostech, za jakých se dítě narodilo. Narození prvního dítěte ovlivní zásadním způsobem životní styl rodiny i vzájemný vztah obou rodičů. Vlivem tak zásadní změny dost často klesá jejich spokojenost v manželství a je třeba hledat nový způsob života, který by negativní bilanci zlepšil. Podle názoru P. A. Cowana a C. P. Cowana⁵⁰ je nárůst nespokojenosti v manželství přímo úměrný problémům, které se v manželství vyskytovaly již před narozením tohoto dítěte. Stres spojený s touto změnou prohlubuje již existující potíže. Představa, že narození dítěte může manželské neshody zmírnit, je iluzí, je tomu právě naopak. Na druhé straně zvládne průměrně vyrovnaný pár narození potomka bez větších problémů a bez kumulace nespokojenosti.⁵¹

2.3.1 Stres, který provází obě období

Stres může provázet obě výše popsané změny situace a také změny životních rolí. Těhotenství partnerky i první rok péče o narozené dítě. Změnu v otce a matku. Pojem stres odpovídá českému pojmu zátěž. Je to stav organismu, který je obecnou

---

47 Gjuričová, 1997

48 *V rámci svého šetření se budu také tázat, jestli muži situace, které vznikají v těhotenství a následně v době prvního roku života dítěte, hodnotí jako problém a jestli by navštívili specializovanou poradnu, která by jim s řešením tohoto problému pomohla.*

49 Vágnerová, M., 2000, s. 260-262

50 Cowan cit. dle Vágnerová 2000

51 Cowan cit. dle Vágnerová 2000

reakcí na jakoukoliv výrazně působící, nadlimitní zátěž. Při stresu se uplatňují obranné mechanismy, které umožňují organismu, aby přežil v nebezpečných situacích.⁵²

Těhotenství a narození dítěte většinou zhoršuje i ekonomickou situaci. Změna struktury potřeb a hlavně nároků obou partnerů může být zvládnuta plynule. Na druhou stranu se nezvládnutí ekonomických změn v rodině může vyvinout ve stresor zakládající pozdější vážné rodinné krize.

2.4 Poskytované sociální služby v problematických situacích otců

Charakterizovat a definovat sociální službu je možné více způsoby. Zůstanu při vymezování pojmu raději stručná a budu ji definovat jako činnost nebo soubor činností, kterými se zajišťuje pomoc osobám v nepříznivé sociální situaci.

Ve vztahu k mé práci to znamená, že v této kapitole budu pojednávat o takovém stavu, kdy k těhotenství i prvnímu roku života dítěte přistoupily i jiné okolnosti, které otec, nebo oba rodiče, nezvládají vlastními silami a jsou, nebo budou nuceni hledat pomoc institucionální. V jiném případě, okolnosti života, kdy lidem v složité sociální situaci vstoupilo do života těhotenství a následně odpovědnost za nově narozený život.

„Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společensky chránit před riziky, jejichž jsou titi lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatelem, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství“.⁵³ Moje práce se věnuje převážně problematice otců a problematiku mateřskou se snažím zmiňovat převážně v souvislosti s otci, tím bude také tato kapitola jenom určitou výsečí z možných nabízených služeb.

2.4.1 Otec v sociální nouzi

Stavu sociální nouze většinou předchází delší, nebo kratší období, ve kterém je nevyvážená stránka rodinného rozpočtu. Důvody tohoto stavu bývají různé, důsledky - nedostatek prostředků, většinou ochromují fungování rodiny. V těchto případech otec může vyhledat základní sociální poradenství, které je povinna nabídnout každá regis-

---

⁵² Křivohlavý, J., 1994

⁵³ Matoušek, O., 2007, s. 9

trovaná sociální služba. Podle aktuální situace může na základě poskytnuté rady vyhledat odbornou službu, kde by se již měl sociální pracovník věnovat jeho problému formou případové práce. Zaměřuje se na individuální podporování schopnosti uživatele vyrovnat se s problémy. Základní činností práce je poradenství, dále jde o koordinační a mediační činnosti. Základní metodou práce je zde rozhovor, popřípadě pomoc s vyplňováním listin, doprovod na jednání a další, podle potřeb vyplývajících ze situace klienta.

Otec v sociální nouzi bude využívat pravděpodobně přednostně služeb sociální prevence, kdy asi nejpravděpodobněji první kontakt naváže ve službách ambulantních. Síť Občanských poraden představuje zachytný bod, který je ideální pro zahájení řešení situace.⁵⁴ Příkladem terénní služby, na kterou se může otec obrátit o radu a pomoc je STŘEP o. s. - České centrum pro sanaci rodiny⁵⁵ poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v souladu s § 65 Zákona č. 108/2006 Sb., O sociálních službách. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní, poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

Volba stacionární služby představuje vlastně selhání předchozích forem poskytnuté pomoci, nebo také pozdní začátek řešení problému. Příklad služby, kde může nalézt útočiště a následně pomoc celá rodina, je Azylový dům sv. Josefa v Lochovicích, který provozuje FCh Beroun⁵⁶ a již přímo v názvu této sociální služby lze zjistit, že je určena také otcům v nouzi. Zde se jedná o poskytované služby Azylové domy. Poskytuje pobytové služby pro osoby, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Vedle poskytnutí ubytování je vždy nezbytnou součástí služby poskytování podpory, která vede k vyřešení nepříznivé sociální situace, a to především prostřednictvím sociální práce.

2.4.2 Otec a nemoc

Pro vyhledání sociálních služeb v souvislosti s nemocí v rodině lze vycházet z předchozího odstavce v popisu metod, jiným způsobem bude navazován kontakt se

---

⁵⁴ <http://www.obcanskeporadny.cz/>

⁵⁵ <http://www.strep.cz/index.php?offset=3&cat=0>

⁵⁶ <http://beroun.charita.cz/pece-o-deti-a-rodinu/azylovy-dum-pro-matky-s-detmi-v-tisni/>

službou a samozřejmě budou jiné i poskytované služby. Sociální pracovník v nemocnici zajišťuje sociálně právní poradenství, sociálně zdravotní pomoc pacientům v krizových situacích ohrožujících jejich zdravotní stav. Zde předpokládám situaci, kdy první kontakt s pracovníkem proběhne v nemocnici. Je to příklad sociálních služeb v širším pojetí. Následně otec již řeší problém podle situace. V případě, kdy potřebuje pomoc při péči o zdravotně postižené dítě a nedostane informace přímo ve zdravotnickém zařízení, nalezne potřebné informace taktéž v rámci základního sociálního poradenství nebo na portálu MPSV⁵⁷. Příkladem organizace může být Diakonie ČCE, středisko v Praze 5 Stodůlkách⁵⁸. Jedná se o terénní případně i ambulantní služby určené dětem do 7 let se zdravotním postižením a jejich rodičům, aby jim napomáhala zvládnout specifické potřeby spojené s vývojem dítěte.

2.4.3 Otec žadatel o azyl

V tomto hypotetickém příkladu se opět dostáváme k rozšířené působnosti sociální služebnosti a to do resortu MV ČR. V resortu zastávají sociální pracovníci pozice ve správě uprchlických zařízení a azylových zařízení. Pracují zde převážně v oblasti péče o žadatele o azyl a vykonávají především koncepční a metodologické činnosti. Zajišťují sociálně právní poradenství, vytváří koncepce pro práci s jednotlivcem, rodinou, skupinou a komunitou klienta. Vypracovávají odborné posudky klientů pro orgány sociálně právní ochrany dětí. Poskytují intervenční pomoc, systematickou terénní individuální kurátorskou činnost. Podstatná část náplně práce pracovníků zde je v oblasti koordinace přípravy a realizace repatriace a prevence vzniku sociálně patologických jevů. Příkladem organizace, na kterou se může otec obrátit, je Sdružení pro integraci a migraci⁵⁹. Poskytuje službu Odborné sociální poradenství, které se, dle Zákona O sociálních službách, vymezuje vůči základnímu sociálnímu poradenství jednak; širším rozsahem, hloubkou poradenství a jednak zaměřením na příslušnou skupinu. Konkrétně zmíněná organizace nabízí cizincům žijícím v České republice bez ohledu na druh jejich pobytu bezplatné právní a sociální poradenství, které má za cíl podpořit integraci cizinců do české společnosti.

---

57 <http://portal.mpsv.cz/soc/ssl/obcane/priklad3>

58 <http://rana-pece.cz/>

59 <http://www.migrace.com/>

V této části práce jsem se věnovala jenom velice hrubému rozlišení možných situací, kdy otec potřebuje pomoc sociálního pracovníka a intervenci se strany sociální služby. Je zde samozřejmě síť rodinných poraden, nezahrnula jsem ji do předchozího výčtu hlavně proto, že v tomto typu instituce představuje sociální služba většinou součást komplexu poskytovaného poradenství. Taktéž mohou otcové nalézat hojně inspirace na internetu, jako příklad zde uvádím článek z Portálu AZ Rodina⁶⁰

Podkladem pro zpracování tohoto oddílu bakalářské práce mi byl Zákon 1008/2006 O sociálních službách, informace na internetových stránkách MPSV a dotčených organizací.

---

60 <http://www.azrodina.cz/2531-o-potrebe-vztahu-otce-a-syna>

3 Šetření rizikových situací mezi otci

3.1 Přípravná fáze

V rámci první částí přípravné fáze jsem prostudovala a stručně v předchozí části zaznamenala poznámky z odborné literatury k dané problematice. Dalším krokem, který budu rozpracovávat na tomto místě, je přípravná část vlastního zkoumání předložených otázek.⁶¹ Předemslané problémy a předložené otázky budu zkoumat empirickými metodami. Metodologicky budu zakládat zjišťování na předpokladech objektivnosti, kdy jsem zjistila introspekci, že nejsem nijak zaujatá subjektivním postojem ke zjišťovaným faktům. Přípravovanými otázkami budu respektovat složitost sociálních jevů a nebudu se snažit zjednodušovat. Stanovím si cíl šetření a formuluji hypotézu. Empirické šetření hypotézu potvrdí, upřesní nebo vyvrátí. Podle cíle se bude jednat o orientační výzkum, který bude nereprezentativní a bude jednorázový. Bude se jednat o výzkum kombinovaný, kde převáží hledisko kvantitativní. Každá položená otázka bude ale obsahovat v odpovědi možnost vlastního vyjádření respondenta, proto je zde otevřená možnost následného deduktivního zpracování.⁶²

3.1.1 Metody sběru dat

Použitá metoda pro získávání výsledku bude statistická. Informace budou technicky sbírány prostřednictvím dotazníků rozesílaných elektronickými médii. Prostřednictvím zvolených otázek, které popíši níže, se budu snažit převést hypotézu výzkumu a také sledované jevy do slovních otázek takovým způsobem, aby skutečně získané údaje ověřovaly hypotézu a daly dostačující odpovědi na řešený problém, který je předmětem mé práce.

3.1.2 Charakteristika cílové skupiny

---

⁶¹ Punch, Praha s 44

⁶² Čihovský J, 2008, s. 10

Cílovou skupinou respondentů budou muži v roli otce, kteří sdíleli nebo sdílejí domácnost s matkou dítěte v době těhotenství a prvního roku jeho života. Při hledání odpovědí v mém zjišťování není důležité biologické otcovství a ani právní vztah muže k ženě, matce. Pro zjednodušení a také lepší srozumitelnost textu používám jenom slovo otec.

Vybrané údaje o souboru respondentů, kteří na antuku odpověděli

Tabulka č. 1 Věk respondentů

Věk respondentů	Počet osob	%
18 až 49	34	77,
50 a více	10	22,7
Celkem	44	100,0

Z údajů výše uvedených tabulek vyplývá, že v šetření odpověděli nejčastěji muži ve věku od 18 do 50 let, tedy muži v produktivním věku.

Tabulka č. 2 Rodinný stav respondentů

Vzdělání respondentů	Počet odpovědí	%
Svobodný	3	6,8
Ženatý	38	86,4
Rozvedený	3	6,8
celkem	44	100,0

V této kategorii byla možnost odpovědi i vdovec. Vzhledem k tomu, že žádný vdovec dotazník nevyplnil, nebudu tuto kategorii rodinného stavu více zaznamenávat. Z údajů výše uvedených tabulek vyplývá, že odpověděli nejčastěji ženatí muži, ve věku do 50 let.

Tabulka č. 3 Vzdelání respondentů

Vzdělání respondentů	Počet odpovědí	%
Vyučený bez maturity	2	4,5
Středoškolské s maturitou	12	27,3

Vysokoškolské	30	68,2
celkem	44	100,0

Největší množství respondentů, kteří odpověděli na dotazník, dosáhla vysokoškolského vzdělání. V tomto případě se pravděpodobně promítá do výsledku jak vyšší inteligence, která je předpokladem k vystudování vysoké školy, tak i zájem o celospolečensky závažná témata jakou rodina bezesporu je. Žádný občan bez vzdělání neodpověděl na zveřejněný dotazník.

3.1.3 Cíl šetření

Pomocí dotazníkového šetření zjistím jestli muži vnímají změny v době těhotenství partnerky a narození dítěte jako problém. Nebo, na druhé straně, tato změna je očekávaná a situaci akceptují. „Vztah mezi očekáváními jednotlivce a sociálního prostředí. Jsou-li tato vzájemná očekávání v souladu, interakce probíhají harmonicky, nejsou-li, v interakcích nastávají obtíže.“⁶³ Jsem si vědoma toho, že tento výzkum nemůže být reprezentativní, jeho hlavní funkcí je dokreslit předchozí část práce.

Hlavní výzkumná otázka šetření zní: Vnímají muži změny v rámci těhotenství a prvního roku života dítěte jako problém?

Vedlejší výzkumné otázky šetření jsou zaměřené na třídění oblasti problému a to na emocionální (změna nálady partnerky, nesoulad, nepochopení); sexuální (nevhovující sex, nedostatek sexu); ekonomické (nezvladatelně zvýšené náklady na živobytí). V rámci šetření bude mužům umožněno vyjádřit se ke každé oblasti a popsat problém, který je odlišný od tří nabízených kategorií.

3.1.4 Hypotéza

O problém se podle mě jedná ve dvou případech. Jednotlivec svou situaci jako problém definuje, anebo je mu jeho okolím naznačeno nebo přímo řečeno, že má prob-

---

63 Navrátil, 2003, s. 87

lém. Předmětem mé práce je právě ono subjektivní vnímání mužů.

Hypotéza č. 1: Většina mužů tuto změnu situace (těhotenství a změny s přizpůsobím se novým životním nárokům v prvním roce života dítěte) hodnotí jako problém. Většinou zde myslím, že více než 50% odpovědí v obou oddílech šetření na první otázku (1 – těhotenství; 2 – první rok života dítěte) bude ANO.

Hypotéza č. 2: Většina mužů vnímajících situaci jako problém nebude ochotna navštívit specializovanou poradnu.

3.2 Realizace šetření, tvorba dotazníku

Zmiňovaný výzkumný problém jsem se rozhodla zkoumat pomocí dotazníkového šetření.

Otázky do dotazníku jsem sestavila podle potřeby šetření a provedla jsem pilotní šetření na okruhu rodiny a známých. Na základě prvních výsledků jsem ještě doplnila některé body v dotazníku. Jednalo se hlavně o možnost subjektivních odpovědí v každém bodu – doplnila jsem dotazník o otevřené otázky.

Dotazník je rozdělený na tři části, kdy první dvě představují identické otázky směřující k zjišťování názoru na oblast těhotenství a na oblast období prvního roku dítěte. Třetí část pokládá otázku na názor mužů o případné možnosti využití speciální poradny. Dotazník uzavírá otevřená možnost k vyjádření vlastního názoru respondenta ke zkoumané problematice.

3.2.1 Otázka č. 1

Setkal jste se v období těhotenství Vaši partnerky se situací, kterou hodnotíte jako problém?

Dotazník pokračuje podle odpovědi na danou otázku. Odpověď **ano** pokládá rozšiřující otázky a ptá se na specifikaci problému.

V případě problému je lze zařadit do oblastí: emocionální (změna nálady partnerky, nesoulad, nepochopení, časté hádky); sexuální (nevyhovující sex, nedosta-

tek sexu) nebo ekonomické (nezvladatelně zvýšené náklady na živobytí, potřeba vyřešení bytové situace, zadlužení přesahující možnosti splácet). Respondent má možnost označit všechny odpovědi a také u každé položené otázky může vyjádřit vlastní názor.

Další možnost odpovědi – **situaci nehodnotím jako problém**

Situaci respondent nehodnotí jako problém. V tomto případě je dotazníkem vedený k otevřeným otázkám, kde může napsat svůj názor. Odpovídá na tuto otázku.

V případě, kdy nehodnotíte situaci jako vzniklé problémy, nebo problém, popište prosím, jak se Vaše soužití změnilo?

Další možnost odpovědi – **nemohu se zodpovědně rozhodnout**

Další odpovědí v rámci filtru představuje možnost, kdy se respondent nemůže zodpovědně rozhodnout, jestli situace pro něj představovala problém, či nikoliv. V tomto případě je v dotazníku opět otevřená otázka ve znění.

V případě, kdy se nemůžete zodpovědně rozhodnout, využijte prostor následujícího oddílu k popisu situací, které jsou pro Vás zátěží.

3.2.2 Otázka č. 2

Setkal jste se v období 1. roku života Vašeho dítěte se situací, kterou hodnotíte jako problém?

Možnosti odpovědí na otázku č. 2 jsou identické jako u otázky č. 1.

3.2.3 Otázka č. 3

Návštěva specializované poradny pro muže

Na tomto místě dotazníku je zařazena škála od 1 po 10. 1 znamená na hodnotové stupnici určitě ano a 10, určitě ne.

3.3 Zpracování výsledků a jejich interpretace

Počet odeslaných dotazníků prostřednictvím e-mailové komunikace:170. Dále byly dotazníky zpřístupněny na internetu prostřednictvím FB a LOM.

Statistická data vyhodnocuji ze 44 kompletně vrácených dotazníků. Návratnost je tedy 28,88 %.

Na anketu odpověděli nejčastěji vysokoškolsky vzdělaní ženatí muži v produktivním věku.

3.3.1 Období těhotenství

První odpovědi se týkají otázek problému vznikajících v těhotenství.

Vyhodnocení otázky č. 1

Setkal jste se v období těhotenství Vaši partnerky se situací, kterou hodnotíte jako problém?

Tabulka č. 4 Setkal jste se v období těhotenství Vaši partnerky se situací, kterou hodnotíte jako problém?

Odpovědi		Počet	%
1.	Ano	23	52,3
2.	Ne	19	43,2
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	2	4,5
	Celkem	44	100,0

Z údajů v tabulce vyplývá, že problém s těhotenstvím partnerky je vnímán mírnou většinou dotazovaných otců (52,3 %) jako problém. Situaci nevnímá jako problematickou 43,2 procenta mužů, kteří odpověděli. Filtr v dotazníku byl nastavený tak, aby každý respondent odpovídal pouze ano - ne, případně – nemohu se rozhodnout.

Nerozhodná odpověď byla vyslovená 4,5 % otců. Většina mužů se rozhodla.

Tabulka č. 5, Hodnocení emocionálních problému v těhotenství (odpovědi na otázku č. 1)

Odpovědi		Počet	%
1.	Změna nálady partnerky	20	95,2
2.	Nesoulad	0	0,0
3.	Neporozumění	0	0,0
4.	Časté hádky	1	4,8
	Celkem	21	100,0

Muži, kteří soužití s partnerkou hodnotí jako problém, uvedli jako hlavní emocionální problém v době těhotenství změny její nálady. Muži takto hodnotili situaci skoro všichni. Jenom jeden muž uvedl časté hádky s partnerkou.

Taulka č. 6, Hodnocení problému v oblasti sexuální Sexuální problémy pociťované otcí v období těhotenství partnerky (odpovědi na otázku č. 1)

Odpovědi		Počet	%
1.	Nevyhovující sex	3	18,8
2.	Nedostatek sexu	11	68,8
3.	Jiné	2	12,4
	Celkem	16	100,0

Z údajů v tabulce vyplývá, že muži jako nejčastěji uvedený problém v sexuální oblasti vidí jeho nedostatek. Tento problém uvádí více než dvě třetiny.

Tabulka č. 7, Hodnocení problému v oblasti ekonomické Ekonomické problémy v období těhotenství partnerky (odpovědi na otázku č. 1)

Odpovědi		Počet	%
1.	Nezvladatelné zvýšené náklady na živobytí	1	10,0
2.	Potřeba vyřešení bytové situace	9	90,0
3	Zadlužení přesahující možnosti splácet	0	0

4.	Jiné	0	0
	Celkem	10	100,0

Z odpovědí vyplývá, že muži nehodnotí situaci jako problém. Pouze 9 respondentů (16,6 % ze všech respondentů) označilo tuto změnu v životní situaci za problém. Potřeba vyřešení bytové situace je v podstatě jediným problémem v ekonomické oblasti, který byl označený některými respondenty. Tento výsledek je, vzhledem ke krizovému období naší ekonomiky, neočekávaný, ale může být také důsledkem výběru respondentů - jedná se nejčastěji o vysokoškolsky vzdělané muže v produktivním věku, kteří nemusí ekonomickou situaci vnímat jako problematickou. Na tomto místě si myslím, že malý vzorek respondentů a způsob distribuce dotazníků (e-mail, který předpokládá, že každý odpovídající je uživatelem e-mailu) mohl zkreslit vnímání skutečnosti v celé společnosti.

Situace není respondentem hodnocená jako problém

Popis změn

Doplněná sdělení mužů k výzkumné otázce šetření, které připsali do formuláře dotazníku na internetu. (FB a dotazník gmail). Přepisují několik nejreprezentativnějších odpovědí.

„Prohloubení osobního vztahu s očekáváním příchodu potomka, "nedivoké" milování, více něžností a ohledu, více pomoci v domácnosti a byli jsme si blíže.“

Panika: „9 měsíců je ztraceně málo na vybudování a vybavení pokojíčku.“

„Standardní cenovka - "dvojka", všechno stálo dvojku (minimálně).“

„Již si nepamatuji, asi je to již „skléroza“, podle mého názoru nebyla nijak velká změna,“

Charakteristická pro odpovědi mužů je: nejistota na obou stranách, nervozita spojená s očekáváním, změny nálad manželky v průběhu těhotenství a tím i změny chování

Zátěžové situace

„Stejně jako v reálném životě.“

„Spolužitím dvou a více lidí vždy představuje problém.“ toto sdělení je velice zajímavé tím, že respondent nehodnotí situaci jako problém, využil volné místo v části zátěžové situace.

„Příprava na porod.“

„Nervozna tehotna ženska, niekedy som musel ísť na prechadzku, lebo som ju nezvladal“⁶⁴

3.3.2 První rok života dítěte

Druhé odpovědi se týkají otázek problému vznikajících v období prvního roku života dítěte.

Vyhodnocení otázky č. 2

Setkal jste se v období prvního roku života dítěte se situací, kterou hodnotíte jako problém?

Tabulka č. 8 Problémy v rámci prvního roku života dítěte (odpovědi na otázku č. 2)

Odpovědi		Počet	%
1.	Ano	31	70,5
2.	Ne	9	20,5
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	4	9,1

---

⁶⁴ *toto hodnocení bylo v originálu se směřícím se panáčkem*

	Celkem	44	100,0
--	--------	----	-------

Průzkum v rámci odpovědi ukázal že soužití s partnerkou v období prvního roku dítěte hodnotí významně více otců jako problém, než období těhotenství partnerky. Je to až 70%.

Tabulka č. 9 Hodnocení emocionálních problému v rámci prvního roku života dítěte Emocionální problémy pociťované otci v období prvního roku života dítěte. (odpovědi na otázku č. 2)

Odpovědi		Počet	%
1.	Změna nálady partnerky	12	70,5
2.	Nesoulad	2	11,8
3.	Neporozumění	1	5,9
4.	Časté hádky	2	11,8
	Celkem	17	100

Respondenti byly dotázáni na kategorizaci nejčastějších emocionálních problémů v rámci změn soužití s novým členem rodiny. I když první rok života dítěte hodnotí téměř tři čtvrtiny respondentů jako problémové, tak pouze necelé dvě pětiny dotázaných otců uvedlo, že v průběhu prvního roku života pociťují emocionální problémy, nejčastěji jsou to pak změny nálady partnerky.

Tabulka č. 10 Hodnocení sexuálních problémů Sexuální problémy pociťované otci v období prvního roku života dítěte. (odpovědi na otázku č. 2)

Odpovědi		Počet	%
1.	Nevyhovující sex	4	21,1
2.	Nedostatek sexu	13	68,4
3.	Jiné	2	10,5
	Celkem	19	100

Sexuální problémy v období prvního roku života dítěte uvedlo více než dvě třetiny dotázaných otců, kteří na tuto otázku odpověděli. Podobně jako v období těhotenství shledává většina dotázaných otců jako hlavní sexuální problém jeho nedostatek. Výsledky ankety korespondují se skutečností, že sexuální potřeba je vrozená, přirozená.

Tabulka č. 11, Hodnocení problému v oblasti ekonomické Ekonomické problémy v období prvního roku života dítěte. (odpovědi na otázku č. 2)

Odpovědi		Počet	%
1	Nezvladatelně zvýšené náklady na živobytí	1	10,0
2.	Potřeba vyřešení bytové situace	7	70,0
3.	Zadlužení přesahující možnosti splácet	2	0,0
4.	Jiné	10	20,0
	Celkem	10	100

Na otázku odpověděl asi každý čtvrtý dotázaný respondent. Z jejich odpovědí vyplynulo, že za základní ekonomický problém považují vyřešení bytové situace. Celkově lze uvést, že naprostá většina otců, kteří se k otázce vyjádřili, nepocítuje v prvním roce života dítěte větší ekonomické problémy.

Situace není hodnocená jako problém

Popis změn

Doplněná sdělení mužů k výzkumné otázce šetření, které připsali do formuláře dotazníku na internetu. (FB a dotazník gmail).

Respondenti odpovídali na otázku.

V případě, kdy nehodnotíte situaci jako vzniklé problémy, nebo problém, popište, prosím, jak se Vaše soužití změnilo?

Jedná se zde o odpovědi mužů, kteří situaci jako problém nehodnotí.

„Víc jsem se těšil na společně strávené chvíle, prožívali jsme společné koupání, procházky, první zoubky, první kroky. Přibyl strach z nemoci jak dítěte, tak manželky. Snažil jsem se držet kasu, co vedlo manželku k tomu, aby po roce přerušila MD a byla finančně nezávislá.“

„Probíhalo očekávání čehosi krásného, nového... Výzva, která je víc než vše v lidském bytí...Těhotenství a malé děti přináší mimo jiného i radost.“

„Všechno probíhalo přirozeně, spontánně...“

Zátěžové situace

Autentické odpovědi ve znění přibližně: změna životního stylu, změna denního rozvrhu, přesun části povinností z manželky na mou osobu, ale nevzpomínám si na žádnou významnější změnu.

„Bylo to naše společné rozhodnutí a tím pádem jsme si vzniklé potíže vyřešili a nic nebylo tak hrozné, aby nás to neposílilo!“

„Naštěstí jsme neměli pražádné zdravotní problémy, takže to byla procházka růžovou zahradou.“

„Nijak, začali jsme plně žít jen pro dítě a vše tomu plně podřizovat. Časově to začalo být docela fofr, eskalace problémů z nevyspání propukla až během druhého roku po narození.“

„Zdravotní problémy: operace tříselné kýly ve dvou měsících věku našeho dítěte zdravotní; myslím malichernosti, jako rýma, kašel atd....tomu vždy u novorozeneť člověk řeší... mnohem více než normálně nevyspání - o krok dále uvádím, že bych poradnu rád navštívil, ale jak píšu: v 1. roce po narození mi ještě zbývaly síly, šel bych tam spíš ke konci druhého roku po narození.“

„První kroky a "kramaření““

V tomto oddíle muži spontánně popisovali své příjemné chvíle a také o nich v dotazníku psali.

3.3.3 Specializovaná poradna pro muže

Posledním dotazem jsem chtěla zjistit, jestli budou muži ochotni navštěvovat specializovanou poradnu v případě, kdy budou svoji situaci hodnotit jako problémovou.

Tabulka č. 12, Návštěva specializované poradny muži (odpovědi na otázku č. 3)

Škála 1 – určitě ano, 10 – určitě ne	Počet výskytů	%
1	2	4,5
2	2	4,5
3	4	9,1
4	1	2,3
5	2	4,5
7	1	2,3
8	3	6,8
9	9	20,5
10	20	45,5
celkem	44	4,5

V případě problémů, které by se mohly objevit v souvislosti s těhotenstvím partnerky a obdobím prvního roku života dítěte, by jednoznačně poradnu nenavštívila téměř polovina otců. Jenom dva muži by jednoznačně v případě vzniknutých problému volili návštěvu poradny. Data mého výzkumu, vzhledem k malému počtu respondentů, neumožňují vyslovit závěr z šetření, které je zaznamenáno v tabulce. Vychází zde z čísel snad jen jedno, efektivnost specializované poradny - by byla určitě neefektivní.

Podrobnější analýzy problému vnímaného muži v období těhotenství

Analýza vnímání problému s hlediska věku, rodinného stavu je součástí příloh. Viz tabulka v přílohách. Příloha č. 2

Z analýz vyplynulo, že problémy soužití s partnerkou v období těhotenství vnímají muži spíše v produktivním věku. Rodinný stav nemá výraznější vliv na vnímání problému soužití s manželkou v období těhotenství. viz příloha č. 2, tabulka 2a, 2b

Podrobnější analýzy problému vnímaného muži v období prvního roku věku dítěte.

Tabulka (viz příloha č. 2, tabulka 2c) nám ukázala, že problém vnímají výrazněji více muži mladší (26 mužů v této věkové kategorii.) z celkem 34.

Z hlediska rodinného stavu tuto situaci hodnotí jako problém – paradoxně muži svobodní. Ze svobodných respondentů, který na tuto otázku odpověděli, vyplynulo, že ji vnímají jako problém všichni. Odpověděli 3 otcové a všichni situaci hodnotí jako problematickou.

3.3.4 Shrnutím šetření

Z výše uvedené analýzy příslušné literatury a anketního šetření lze dospět k závěru, že problematika partnerského soužití v době zátěže z pohledů otců si určitě zaslouží více pozornosti, než je jí dosud věnována.

Ze statistické analýzy samotného anketního šetření provedeného mezi otci lze vyvodit obecnější poznatky, které ovšem, vzhledem k nereprezentativnosti výběrového souboru, nelze bezprostředně aplikovat na celou populaci otců: Většina otců, kteří odpověděli na elektronický dotazník, se v období těhotenství a prvního roku života dítěte setkala se situací, kterou hodnotili jako problémovou. Tyto problémy byly specifikovány na oblasti emocionální, sexuální a ekonomickou.

V oblasti emocionální respondenti nejčastěji uváděli jako problém změnu nálady partnerky. Nesoulad nebo nepochopení nebyly ze strany otců, kteří na tuto otázku odpověděli, vůbec uvedeny jako problém.

V sexuální oblasti dotázaní otcové nejčastěji jako problém uváděli nedostatek sexu.

Potřeba vyřešení bytové situace byla nejčastěji uváděna jako ekonomický problém, i když pouze u části dotázaných otců.

Za zajímavé zjištění lze považovat skutečnost, že i když většina otců se setkala v uvedených obdobích se situacemi, které hodnotili jako problémové, tak asi čtvrtina z nich by se tyto problémy snažila řešit pomocí poradny.

Po provedeném šetření a vyhodnocení jeho výsledků mohu uvést s určitou mírou opatrnosti (nerepresentativní výběrový soubor, velikost souboru) odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která zněla: Vnímají muži změny v rámci těhotenství a prvního roku života dítěte jako problém? Odpověď Ano. Také se potvrdil předpoklad druhé hypotézy, a to, že muži, vnímající situaci jako problém, nebudou ochotni ve většině navštívit specializovanou poradnu.

Závěr

V bakalářské práci jsem se věnovala otázce otcovství v zátěžových životních situacích a v rámci výzkumného šetření problematickým situacím v období těhotenství a v prvním roce života dítěte z pohledu muže.

Východiskem pro sestavení hypotéz pro výzkumné šetření bylo studium odborné literatury, která ale není ve svých tvrzeních ke zvolenému tématu jednotná.

Hypotéza č. 1: Většina mužů tuto změnu situace (těhotenství a změny s přizpůsobením se novým životním nárokům v prvním roce života dítěte) hodnotí jako problém. Většinou zde myslím, že více než 50% odpovědí v obou oddílech šetření na první otázku (1 – těhotenství; 2 – první rok života dítěte) bude ANO.

Hypotéza č. 2: Většina mužů vnímající situaci jako problém nebude ochotna navštívit specializovanou poradnu.

Pomocí výzkumného šetření se obě hypotézy potvrdily. Většina otců, kteří odpověděli na elektronický dotazník, se v období těhotenství a prvního roku života dítěte setkala se situací, kterou hodnotili jako problémovou. Dále jsem dospěla k závěru že muži, vnímající situaci jako problém, ve většině nebudou ochotni navštívit specializovanou poradnu.

Vzhledem k nerepresentativnosti šetření považuji tento výsledek za velice orientační zjištění, které spíše otvírá další otázky pro jiné práce.

Seznam užitých zdrojů

- BĚLIČ, Jaromír, Adolf KAMIŠ a Karel KUČERA. *Malý staročeský slovník*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 707 s.
- BADINTER, Élisabeth. *XY: o mužské identitě*. Vyd. 1. Překlad Zuzana Dlabalová. Praha: Paseka, 2005, 266 s. Souvislosti (Paseka). ISBN 80-718-5727-0.
- BURGESS, Adrienne. *Návrat otcovství: jak se stát moderním otcem*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004, 216 s. ISBN 80-721-7296-4.
- COLE, Edwin Louis. *Maximální mužství: [příručka pro přežití rodiny]*. 1. vyd. Praha: Dynamis, 1994, 169 s. ISBN 80-858-9100-X.
- COSBY, Bill. *Otcovství*. 1. vyd. Překlad Lucie Mertlíková. Praha: Talpress, 1997, 132 s. ISBN 80-719-7118-9.
- ČIHOVSKÝ, Jaroslav. *Sociologický výzkum: studijní text pro posluchače FTK UP*, Olomouc, 2006.
- ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 170 p. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 28. ISBN 80-858-5093-1.
- DRÁBEK, Lukáš. *Otcovská identita jako hodnota sui generis: : Jak se gay muži vyrovnávají s nemožností stát se otcem*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita Brno. Vedoucí práce Mgr. Lukáš Sedláček.
- DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008, 234 s. ISBN 978-807-3301-361.
- ETCHEGOYENOVÁ, Alice. Psychoanalytické názory na otce. *Revue psychoanalytické psychoterapie: časopis České společnosti pro psychoanalytickou psychoterapii*. 2007, IX, 2/2007, 18 - 23. ISSN 1212-7280.
- FAFEJTA, Martin. *Otcovství jako životní dráha?* Konference Životní dráhy z kvantitativní a kvalitativní perspektivy, Ve dnech 20. -21. 10. 2011, Praha
- GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000, 101 p. ISBN 80-702-1416-3.
- GULÁŠOVÁ, I. Důsledky zanedbané otcovské výchovy u dětí v rodině. Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství, Brno: CENAP. 2004. ISBN neuvedeno.
- CHRÁPAVÁ, P. Soudobé postoje k přítomnosti muže – nastávajícího otce u porodu. In: Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství, Brno: CENAP. 2004. ISBN neuvedeno.
- ERIKSON, Erik H. *Mladý muž Luther: studie psychoanalytická a historická*. Vyd. 1. Překlad Michal Černoušek. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 1996, 199 s. Psychoanalýza, sv. 8. ISBN 80-901-6016-6.

- CHORVAT, František. *Byť dobrým otcom – povinnost, či túžba*. Martin: Osveta, 1986, 192 s. ISBN 70-081-86.
- KUBIČKOVÁ, K. *Alternativní model otcovství: pečující otcové*. Klauzurní práce. Brno: FSS MU, 2004
- KLABOCH, J. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha Orbis 1962, str. 281 s.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada - Avicenum, 1994, 190 s. ISBN 80-716-9121-
- KUBÍČKOVÁ, Klára. Pečující otcové. *Aperio – nezávislý rodičovský čtvrtletník*. 2004, 3, 1, s.21 - 22. ISSN 1214-7389.
- MAŘÍKOVÁ, Hana. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999, 108 s. Working papers, 99:6. ISBN 80-859-5069-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 144 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-807-3673-109.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 p. ISBN 80-858-5075-3.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-702-9018-8.
- PEŠKOVÁ, Miroslava. *Proměny pozic českých mužů: Aneb deprivace českých mužů?*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí práce Doc. Milan Tuček, CSc.
- POKORNÝ, Petr. *Řecké dědictví v Orientu: (helénismus v Egyptě a Sýrii)*. 1. vyd. Praha: ISE, 1993, 377 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-852-4150-1.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Christologické a trinitární aspekty statusu lidské osoby. *Teologické texty: časopis pro teologii a službu církve*. 2012, 23/2012, 2/2012. ISSN 0862-6944.
- PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 230 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
- RATISLAVOVÁ, Kateřina. *Otec v těhotenství*. [online]. [cit. 2011-11-20]. Dostupné z: http://ratislavova.wordpress.com;Ratislavova.files.wordpress.com/2008/11/otec_v_tehot_enstvii.pdf
- ROTREKLOVÁ, Klára. *Úloha otce při výchově dítěte: angažované otcovství*. Brno, 2005. FF MU Brno. Vedoucí práce Mgr. Klára Šedřová.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.

SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Překlad Daniel Micka. Praha: Triton, 2007, 265 s. Psyché, sv. č. 46. ISBN 978-807-2548-910.

ŠMÍDOVÁ, Olga. Romové. In Potůček, Martin (ed.). *In: Zpráva o lidském rozvoji. Česká republika 2003. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?* . 1. vyd. Praha : UNDPUniverzita Karlova, 2003, s. 64 – 66, 69. ISBN 80-86284-33-6

VÁCLAVOVÁ, Olga. Otec – jeho vliv na vývoj dítěte a místo v rodině. In: *Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství*, Brno: CENAP, 2004. ISBN neuvedeno.

VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 356 p. ISBN 80-864-2918-0.

VODÁKOVÁ, Jana. *Nové pohledy na otcovství*. Bakalářská práce. Brno: FF MU, 2002

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. 1. Překlad Eduard Bakalář. Praha: Portál, 1996, 237 s. Rádci pro život. ISBN 80-717-8089-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. Dvojrole. *Aperio – nezávislý rodičovský čtvrtletník*. 2004b, 3, 1, s.14. ISSN 1214-7389.

Příruční slovník jazyka českého. Díl III. N - O. 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938 -1940

Internetové zdroje

HOLÁSKOVA, K. [online]. [cit. 2011-09-11]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.p>.

NOVOTNÝ, M. Slova. In: *Www.rozhlas.cz: Regina* [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/150628

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Vzor dotazníků

Příloha č. 2 Podrobnější analýzy problému vnímaného muži - tabulky

Dotazník pro otce, pěstouny nebo každého, kdo se svoji partnerkou prožíval těhotenství a první rok života malého človíčka

Dovoluji si Vás požádat o spolupráci při vypracování bakalářské práce (UK Praha, HTE, HT-PSS). Práce si klade za cíl vyhledání a pojmenování možných oblastí problému mužů/otců, souvisejících s těhotenstvím partnerky a prvním rokem života právě narozeného dítěte. Je zřejmé, že bez názorů Vás, mužů nemohu tuto práci zdárně dokončit, proto Vám děkuji, že jste se dostali ve čtení až k tomuto místu. Vše ostatní již naleznete po cestě vyplňování. Otázky se vždy týkají VAŠEHO OSOBNÍHO PROŽÍVÁNÍ, Vašeho osobního pohledu. Dotazník je zcela anonymní. Na druhou stranu bych si dovolila požádat o vyplňování informací pravdivých - jinak vlastně moje práce ztratí smysl.

* Povinné pole

2. Ano
3. Ne
4. Nemohu se zodpovědně rozhodnout

rozhodnutí situaci vnímám jako problém

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ - těhotenství

- změna nálady partnerky
- nesoulad
- neporozumění
- časté hádky
-
- nevyhovující sex
- nedostatek sexu
-
- nezvladatelně zvýšené náklady na živobytí
- potřeba vyřešení bytové situace
- zadlužení přesahující možnosti splácet
-

PRVNÍ ROK ŽIVOTA DÍTĚTE

Zde se opakují identické otázky, které jsem kladla v souvislosti s těhotenstvím. Týkají se ale prvního roku života dítěte.

* Povinné pole

- Ano
- Ne
- Nemohu se zodpovědně rozhodnout

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ – první rok života dítěte

- změna nálady partnerky
- nesoulad
- nepochopení
- časté hádky
-
- nevyhovující sex
- nedostatek sexu
-
- nezvladatelně zvýšené náklady na živobytí
- potřeba vyřešení bytové situace
- zadlužení přesahující možnosti splácet
-

Specializovaná poradna pro muže

Kdyby existovala speciální poradna pro pomoc mužům s problémy, které vznikly v období těhotenství partnerky a dobu 1. roku života narozeného dítěte, vyhledal byste její služby?

* Povinné pole

ANO ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ NE

Změny nehodnotím jako problém

V této kolonce je místo k popsání změn které v soužití nastaly. Situace již nejsou tříděny, protože by předložený seznam mohl ovlivňovat jednotlivé odpovědi.

V případě, kdy nehodnotíte situaci jako vzniklé problémy, nebo problém, popište, prosím, jak se Vaše soužití změnilo.

Těhotenství

První rok života dítěte

NEMOHU SE ROZHODNOUT, JESTLI TO, CO JSEM PROŽÍVAL, NEBO PROŽÍVÁM JE (BYL), NEBO NENÍ (NEBYL) PROBLÉM

V případě, kdy se nemůžete zodpovědně rozhodnout, využijte prostor následujícího oddílu k popisu situací, které jsou pro Vás zátěží.

Těhotenství

První rok života dítěte

DEMOGRAFIE

Zde prosím vyplně demografická data.

* Povinné pole

Váš věk

Rodinný stav

Vzdělání

Děkuji Vám za vyplnění tohoto formuláře a také čas, který jste mi věnoval. Poslední kolonka Vám nechává ještě otevřený prostor pro jakékoliv sdělení, které byste k tématu rád přidal.

Také v případě, kdy budete mít zájem o konečné dílo můžete napsat e-mailovou adresu. Zašlu Vám pak odkaz, kde se budete moci s hotovou prací seznámit.

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ těhotenství ve vztahu k věku

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ-těhotenství		18 až 49	50 a více
1	Ano	19/55,9%	4/40,0%
2.	Ne	14/41,2%	5/50,0%
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	1/2,9%	1/10,0%
	Celkem	34/100%	10/100,0%

Tabulka 2b

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ těhotenství ve vztahu k rodinnému stavu

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ-těhotenství		svobodny	žinatý	rozvedený
1	Ano	2/66,7%	20/52,6%	1/33,3%
2.	Ne	1/33,3%	16/42,1%	2/66,7%
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	0	2/5,3%	0
	Celkem	3/100,0%	38/100,%	3/100,0%

Tabulka 2c

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ první rok věku dítěte ve vztahu k věku

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ - 1. rok		18 až 49	50 a více
1	Ano	26/76,5%	5/50,0%
2.	Ne	6/17,6%	3/30,0%
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	2/5,9%	2/20,0%
	Celkem	34/100,0%	10/100,0%

Tabulka 2d

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ první rok věku dítěte ve vztahu k rodinnému stavu

HODNOCENÍ PROBLÉMŮ- 1. rok		svobodny	žinatý	rozvedený
1	Ano	3/100,0%	26/68,4%	2/66,7%
2.	Ne	0	8/21,1%	1/33,3%
3.	Nemohu se zodpovědně rozhodnout	0	4/10,5%	0
	Celkem	3/100,0%	38/100,0%	3/100,0%

Summary

Problematické situace v období těhotenství a v prvním roce života dítěte z pohledu muže

Problematic situations during pregnancy and a baby's first year from the man's point of view

Henrieta Votíková

V bakalářské práci „Problematické situace v období těhotenství a v prvním roce života dítěte z pohledu muže“ jsem se věnovala otázce otcovství v zátěžových životních situacích a zjistila jsem, že většina otců, kteří odpověděli na elektronický dotazník, se v období těhotenství a prvního roku života dítěte setkala se situací, kterou hodnotili jako problémovou. Dále jsem zjišťovala, jestli by muži využili možnosti poradenské služby a dospěla jsem k závěru že muži, vnímající situaci jako problém, ve většině nebudou ochotni navštívit specializovanou poradnu.

Vzhledem k nerepresentativnosti šetření považuji tento výsledek za velice orientační zjištění, které spíše otvírá další otázky pro jiné práce.

My bachelor thesis „Problematic situations during pregnancy and a baby's first year from the man's point of view.“ rises question of fatherhood during problematic situations in life. My discovery was, that most fathers, which filled my questionnaire, has considered their situation problematic, during the pregnancy and first year of baby's life. In further research I tried to find out wheather or not, fathers would be willing to contact and try an advisory services and found out that they mostly wouldn't. Due to surveys lack of representativeness I conclude this result as highly suggestive which is opening doors for an other work rather than closing this matter as resolved.